

Utgiftsområde 12

Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Utgiftsområde 12 – Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	4
2	Lagförslag.....	5
2.1	Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken	5
2.2	Förslag till lag om ändring i lagen (2024:471) om ändring i lagen (2023:907) om ändring i lagen (2023:440) om ändring i lagen (2022:1857) om ändring i lagen (2022:1042) om ändring i socialförsäkringsbalken.....	7
3	Utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn.....	9
3.1	Utgiftsområdets omfattning.....	9
3.2	Utgiftsutveckling.....	9
3.3	Skatteutgifter	10
3.4	Mål för utgiftsområdet.....	10
3.5	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder.....	11
3.6	Resultatredovisning.....	11
3.6.1	Familjepolitiken bidrar till en god ekonomisk levnadsstandard.....	13
3.6.2	Familjepolitiken minskar de ekonomiska skillnaderna mellan hushåll med och utan barn.....	20
3.6.3	Familjepolitiken bidrar till ett jämställt föräldraskap	23
3.7	Regeringens bedömning av måluppfyllelsen	25
3.8	Politikens inriktning	26
3.9	Förslag om ett mer enhetligt regelverk för föräldrapenningen	27
3.9.1	Ärendet och dess beredning	27
3.9.2	Föräldrapenning och arbetsfri tid	28
3.9.3	Hur föräldrar använder lägstanivådagarna och grundnivådagarna	29
3.9.4	Möjligheten att använda föräldrapenning på arbetsfri tid ska begränsas.....	31
3.9.5	Begränsning av möjligheten att använda föräldrapenning när föräldern förvärvsarbetar	36
3.9.6	Alternativ till nu aktuellt förslag.....	37
3.9.7	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	38
3.9.8	Konsekvenser.....	38
3.10	Förslag om förlängning och nedtrappning av det tillfälliga tilläggsbidraget till barnfamiljer inom bostadsbidraget.....	42
3.10.1	Ärendet och dess beredning	42
3.10.2	Bestämmelser om bostadsbidrag	43
3.10.3	Det tillfälliga tilläggsbidraget till barnfamiljer inom bostadsbidraget förlängs och trappas ned	43
3.10.4	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	46
3.10.5	Konsekvenser.....	46
3.11	Författningskommentar.....	51
3.11.1	Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken.....	51
3.12	Budgetförslag.....	52
3.12.1	1:1 Barnbidrag.....	52
3.12.2	1:2 Föräldraförsäkring.....	53
3.12.3	1:3 Underhållsstöd.....	56
3.12.4	1:4 Adoptionsbidrag.....	57
3.12.5	1:5 Barnpension och efterlevandestöd.....	58
3.12.6	1:6 Omvårdnadsbidrag och vårdbidrag.....	59
3.12.7	1:7 Pensionsrätt för barnår.....	60
3.12.8	1:8 Bostadsbidrag	61

Bilaga 1	Ett mer enhetligt regelverk för föräldrapenningen
Bilaga 2	Förlängning och nedtrappning av det tillfälliga tilläggsbidraget till barnfamiljer inom bostadsbidraget

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

1. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken (avsnitt 2.1, 3.9 och 3.10).
2. Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i lagen (2024:471) om ändring i lagen (2023:907) om ändring i lagen (2023:440) om ändring i lagen (2022:1857) om ändring i lagen (2022:1042) om ändring i socialförsäkringsbalken (avsnitt 2.2 och 3.10).
3. Riksdagen anvisar anslagen för budgetåret 2025 inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn enligt tabell 1.1.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	
1:1 Barnbidrag	32 048 147
1:2 Föräldraförsäkring	50 765 281
1:3 Underhållsstöd	2 753 953
1:4 Adoptionsbidrag	14 784
1:5 Barnpension och efterlevandestöd	1 123 300
1:6 Omvårdnadsbidrag och vårdbidrag	6 637 908
1:7 Pensionsrätt för barnår	7 747 900
1:8 Bostadsbidrag	3 440 176
Summa anslag inom utgiftsområdet	104 531 449

2 Lagförslag

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att 12 kap. 9 och 11 §§ och 97 kap. 23 a § socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 kap.

9 §¹

Föräldrapenning lämnas enligt följande förmånsnivåer:

1. Hel föräldrapenning lämnas för dag när föräldern inte förvärvsarbetar.
2. Tre fjärdedels föräldrapenning lämnas när föräldern förvärvsarbetar högst en fjärdedel av normal arbetstid.
3. Halv föräldrapenning lämnas när föräldern förvärvsarbetar högst hälften av normal arbetstid.
4. En fjärdedels föräldrapenning lämnas när föräldern förvärvsarbetar högst tre fjärdedelar av normal arbetstid.
5. En åttondels föräldrapenning lämnas när föräldern förvärvsarbetar högst sju åttondelar av normal arbetstid.

Föräldrapenning får dock lämnas som hel, tre fjärdedels, halv, en fjärdedels eller en åttondels föräldrapenning på grundnivå enligt 23 § eller på lägstannivå enligt 24 § när föräldern arbetar högst sju åttondelar av normal arbetstid.

11 §

Föräldrapenning på sjukpenningnivå enligt 21 och 22 §§ lämnas för tid som normalt är arbetsfri för föräldern endast om han eller hon i direkt anslutning till den arbetsfria tiden får föräldrapenning på motsvarande eller högre förmånsnivå. Detta gäller dock endast för perioder av arbetsfri tid om högst fyra dagar.

Föräldrapenning lämnas för tid som normalt är arbetsfri för föräldern endast om han eller hon i direkt anslutning till den arbetsfria tiden får föräldrapenning på motsvarande eller högre förmånsnivå och ersättningsnivå. Detta gäller dock endast för perioder av arbetsfri tid om högst fyra dagar.

97 kap.

23 a §²

Bostadsbidrag lämnas månadsvis som tilläggsbidrag till barnfamiljer med ett belopp som motsvarar 40 procent av det preliminära bostadsbidrag som lämnas enligt 95 kap. 2 § första stycket 1–4 för samma månad.

Bostadsbidrag lämnas månadsvis som tilläggsbidrag till barnfamiljer med ett belopp som motsvarar 25 procent av det preliminära bostadsbidrag som lämnas enligt 95 kap. 2 § första stycket 1–4 för samma månad.

¹ Ändringen innebär att andra stycket tas bort.

² Senaste lydelse 2023:441.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025 i fråga om 97 kap. 23 a § och i övrigt den 1 april 2025.
2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för bostadsbidrag som avser tid före den 1 januari 2025 och för föräldrapenning som avser tid före den 1 april 2025.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (2024:471) om ändring i lagen (2023:907) om ändring i lagen (2023:440) om ändring i lagen (2022:1857) om ändring i lagen (2022:1042) om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att punkt 1 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till lagen (2024:471) om ändring i lagen (2023:907) om ändring i lagen (2023:440) om ändring i lagen (2022:1857) om ändring i lagen (2022:1042) om ändring i socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025.

Föreslagen lydelse

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2025.

3 Utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

3.1 Utgiftsområdets omfattning

Utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn omfattar tre typer av förmåner: generella bidrag, försäkringar och behovsprövade bidrag. De generella bidragen är barnbidrag och adoptionsbidrag. Försäkringar är föräldraförsäkring, barnpension och efterlevandestöd samt pensionsrätt för barnår. De behovsprövade bidragen är bostadsbidrag, underhållsstöd och omvårdnadsbidrag. Förmånerna finansieras genom en kombination av arbetsgivaravgifter, egenavgifter och skattemedel. Betalningar från bidragsskyldiga föräldrar återförs till anslaget underhållsstöd.

3.2 Utgiftsutveckling

Utgifterna inom utgiftsområdet uppgick till 101,6 miljarder kronor 2023 och var därmed 4 miljarder kronor lägre än vad som anvisades i statens budget. Försäkringsförmånerna utgjorde 56 procent av de totala utgifterna för de familjepolitiska stöden 2023 med totalt ca 57 miljarder kronor, varav föräldraförsäkring utgjorde 82 procent. Utgifterna för de generella bidragen var ca 33 miljarder kronor, vilket motsvarar ca 32 procent av de totala utgifterna 2023. De behovsprövade bidragen uppgick sammantaget till 11,6 miljarder kronor, vilket motsvarar ca 11 procent av de totala utgifterna. För 2024 beräknas utgifterna bli 103,8 miljarder kronor. Det är ca 3,5 miljarder kronor lägre än budgeterat. I förhållande till 2023 beräknas utgifterna för 2024 bli 2,13 miljarder kronor högre.

Tabell 3.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Miljoner kronor

	Utfall 2023	Budget 2024 ¹	Prognos 2024	Förslag 2025	Beräknat 2026	Beräknat 2027
1:1 Barnbidrag	32 972	33 075	32 515	32 048	31 612	31 085
1:2 Föräldraförsäkring	46 939	50 530	48 450	50 765	52 332	53 797
1:3 Underhållsstöd	2 703	2 798	2 701	2 754	2 805	2 889
1:4 Adoptionsbidrag	6	15	6	15	15	15
1:5 Barnpension och efterlevandestöd	1 079	1 098	1 100	1 123	1 136	1 148
1:6 Omvårdnadsbidrag och vårdbidrag	4 648	5 840	5 663	6 638	7 092	7 396
1:7 Pensionsrätt för barnår	9 063	8 972	8 972	7 748	7 448	7 123
1:8 Bostadsbidrag	4 255	5 007	4 385	3 440	3 232	3 253
Totalt för utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn	101 665	107 335	103 791	104 531	105 672	106 706

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

**Tabell 3.2 Förändringar av utgiftsramen 2025–2027 för utgiftsområde 12
Ekonomisk trygghet för familjer och barn**

Miljoner kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024¹	106 071	106 071	106 071
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-889	-1 441	-1 132
varav BP25	416	8	8
Makroekonomisk utveckling	1 892	3 330	5 048
Volym	-2 542	-2 288	-3 281
Överföring till/från andra utgiftsområden			
Övrigt			
Ny utgiftsram	104 531	105 672	106 706

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

**Tabell 3.3 Utgiftsram 2025 realekonomiskt fördelad för utgiftsområde 12
Ekonomisk trygghet för familjer och barn**

Miljoner kronor

	2025
Transfereringar ¹	104 531
Summa utgiftsram	104 531

Anm.: Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2023 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten får någon direkt motprestation.

3.3 Skatteutgifter

Vid sidan av stöd till företag och hushåll på budgetens utgiftssida finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. Innebörden av skatteutgifter beskrivs i Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnittet om skattefrågor. Den samlade redovisningen finns i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter 2024 (skr. 2023/24:98). I det följande redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 12. Utgiften avser den nedsatta mervärdesskatten för livsmedel, där familjer och barn är en viktig målgrupp.

Tabell 3.4 Skatteutgifter inom utgiftsområde 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn

Miljoner kronor

	2024	2025
Nedsatt mervärdesskatt på livsmedel till 12 % (E14)	39 070	41 040

Anm.: Inom parentes anges den beteckning för skatteutgiften som används i regeringens skrivelse.

Källa: Regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter 2024 (skr. 2023/24:98).

3.4 Mål för utgiftsområdet

Målet för utgiftsområdet är att den ekonomiska familjepolitiken ska bidra till en god ekonomisk levnadsstandard för alla barnfamiljer samt minska skillnaderna i de ekonomiska villkoren mellan hushåll med och utan barn. Den ekonomiska familjepolitiken ska även bidra till ett jämställt föräldraskap (prop. 2015/16:1 utg.omr. 12, bet. 2015/16:SfU3, rskr. 2015/16:88).

3.5 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

De centrala indikatorerna som används för att redovisa resultaten inom utgiftsområdet är följande:

- barnfamiljernas inkomstutveckling,
- andelen barnhushåll med låg ekonomisk standard och med låg inkomststandard,
- de familjepolitiska stödets betydelse för hushållens inkomster och för den utjämnande effekten mellan hushåll med och utan barn, och
- föräldrarnas användning av föräldraförsäkringen och föräldraledighet.

Försäkringskassan har på regeringens uppdrag tagit fram ett antal indikatorer som beskriver hur de olika familjepolitiska stöden bidrar till måluppfyllelsen (S2024/00861), härnäst benämnt Försäkringskassan, delrapportering 2024. Som underlag för Försäkringskassans beräkningar om hushållens ekonomi har utfall för 2022 använts, framskrivet till 2023 års värden enligt de ekonomiska och demografiska uppgifter som finns tillgängliga. Värdena för 2023 är därmed en prognos. Populationen för indikatorer avseende inkomstutveckling, familjepolitiska stöd, ekonomisk standard³ och inkomststandard består av personer i åldrarna 0–64 år fram till 2022. Från 2023 när pensionsåldrarna höjdes ändras gränsen till 66 år. Det bör noteras att det sker förändringar i hushållens sammansättning mellan de olika mättidpunkterna, vilket kan påverka mätresultatet när det görs jämförelser över tid för samtliga individer i barnhushåll.

Andra bedömningsgrunder för resultatutvecklingen är resultat från rapporter och undersökningar från t.ex. Försäkringskassan, Statistiska centralbyrån (SCB), Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) och Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU).

3.6 Resultatredovisning

Resultatredovisningen inleds med en presentation av barnhushållens sammansättning och barnafödandet i Sverige, se tabell 3.5. Kunskap om hushållens sammansättning är viktig för att kunna tolka resultatredovisningen och indikatorerna. I Sverige finns det drygt 1,3 miljoner hushåll med barn som berörs av den ekonomiska familjepolitiken. I tabell 3.5 visas antalet personer i olika typer av barnhushåll 2023. En knapp fjärdedel, ca 23 procent, av befolkningen består av barn och unga i åldrarna 0–19 år.

De flesta barn bor tillsammans med båda föräldrarna. Den vanligaste hushållsformen är sammanboende föräldrar med två barn. Det är ca 83 procent av samtliga personer boende i barnhushåll som bor i hushåll där de vuxna är sammanboende. Många barn bor även med föräldrar som är ensamstående eller i ombildade familjer. Barn till föräldrar som inte bor tillsammans bor i stor utsträckning växelvis hos föräldrarna. Uppskattningsvis är det 199 000 barn som bor växelvis, vilket utgör ca 8 procent av samtliga barn. Av samtliga barn som har särlevande föräldrar och där båda föräldrarna bor i Sverige, uppgav 46 procent av föräldrarna att barnen bodde växelvis, enligt en undersökning av SCB från 2022. När hänsyn tas till växelvist boende ökar antalet personer i barnhushåll eftersom enbart hushållet där barnet är folkbokfört räknas som barnhushåll i den officiella statistiken. Störst effekt har det för ensamståendehushållen eftersom främst fler hushåll med ensamstående män då räknas som barnhushåll. Detta

³ Ekonomisk standard definieras som den disponibla inkomsten justerat för försörjningsbördan. Detta innebär att alla personer i hushållet tilldelas samma ekonomiska standard, vilken beräknas som hushållets disponibla inkomst justerat för hushållets sammansättning. Justeringen görs för att kunna jämföra disponibla inkomster mellan hushåll med olika sammansättning, dvs. hur många vuxna och barn som ska försörjas av inkomsten.

då barnen oftast är folkbokförda hos mamman. I ensamstående hushåll med barn är det 68 procent av individerna som bor i ett hushåll med en ensamstående kvinna och 32 procent med en ensamstående man.

Tabell 3.5 Antalet personer i barnhushåll 2023

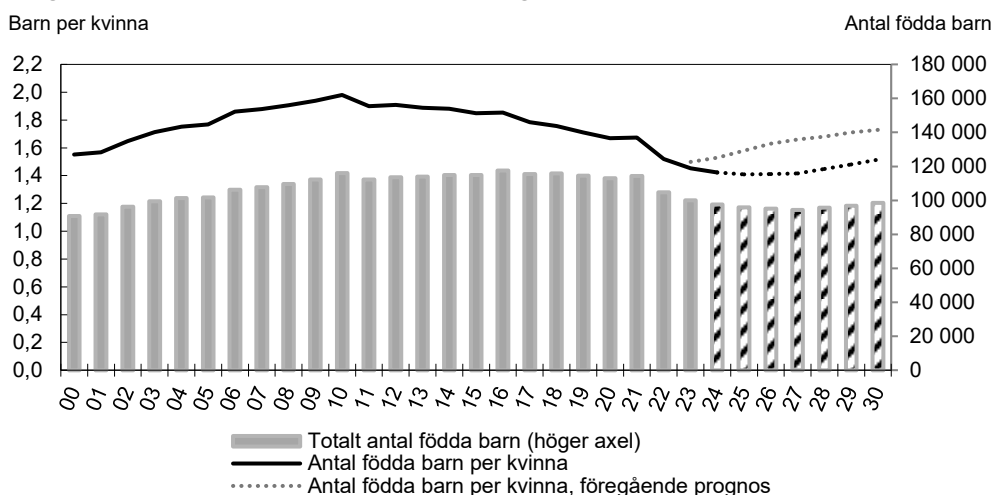
Hushållstyp	Antal	Procentuell fördelning
Ensamstående kvinnor 1 barn	234 000	4,6
Ensamstående män 1 barn	122 000	2,4
Ensamstående kvinnor 2 barn	227 000	4,5
Ensamstående män 2 barn	113 000	2,2
Ensamstående kvinnor 3+ barn	127 000	2,5
Ensamstående män 3+ barn	44 000	0,9
Sammanboende 1 barn	1 132 000	22,5
Sammanboende 2 barn	1 919 000	38,1
Sammanboende 3+ barn	1 116 000	22,2
Totalt	5 034 000	100

Anm.: Hänsyn tagen till växelvist boende.

Källa: Försäkringskassan, delrapportering 2024.

Antalet födda barn påverkar utgifterna för den ekonomiska familjepolitiken. Under 2023 fortsatte antalet födda barn minska. Enligt SCB föddes 100 051 barn (48 802 flickor och 51 249 pojkar), vilket var 4 683 färre barn än föregående år. Inte sedan 2003 har så få barn fötts i Sverige. Mellan 2022 och 2023 minskade det summerade fruktsamhetstalet från 1,52 till 1,45 per kvinna, se diagram 3.1. Antalet födda barn per kvinna var 2023 det lägsta som någonsin uppmätts sedan mätningarnas början 1749.

Diagram 3.1 Summerad fruktsamhet, prognos från 2024

Källa: SCB:s befolkningsframskrivningar, 2023 samt 2024.

Det summerade fruktsamhetstalet har minskat sedan 2010. Antalet födda barn förväntas enligt befolkningsprognosen att vara ännu färre de närmast kommande åren och 2031 åter vara omkring 100 000. Fruktsamhetstalet beräknas öka över tid och på längre sikt, i slutet av framskrivningsperioden, komma upp i en långsiktig nivå på 1,73 barn per kvinna. Utgifterna för barnbidrag och föräldrapenning påverkas direkt vid förändringar i antalet födda medan övriga anslag påverkas med viss tidsförskjutning. Antalet barn i åldern 1–5 år förväntas minska under de kommande åren. Det påverkar kostnaderna för exempelvis tillfällig föräldrapenning eftersom den förmånen nyttjas

mycket under de år barn deltar i förskola (SCB, Sveriges framtida befolkning 2024–2070). Även om färre födda barn innebär mindre kostnadsökningar för familjepolitiken kan ett lågt barnafödande leda till samhällsekonomiska utmaningar. I ett längre tidsperspektiv innebär det att färre i förvärvsaktiv ålder måste finansiera välfärden i ett land med en åldrande befolkning.

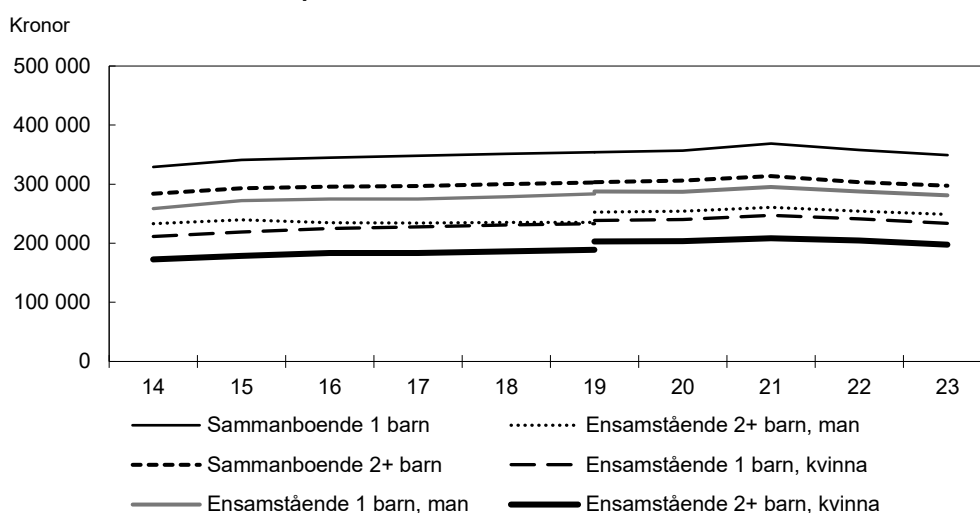
3.6.1 Familjepolitiken bidrar till en god ekonomisk levnadsstandard

En god levnadsstandard, här definierat som barnhushållens ekonomiska villkor, kan mätas på olika sätt och kan även variera mycket över tid, exempelvis när en förälder är föräldraledig, går från sammanboende till ensamstående m.m. I avsnittet beskrivs barnhushållens ekonomiska standard, skillnader mellan olika typer av barnhushåll och på vilket sätt de familjepolitiska stöden påverkar de ekonomiska villkoren.

Medianen av barnhushållens ekonomiska standard (disponibel hushållsinkomst per konsumtionsenhet) ökade för samtliga typer av barnhushåll under perioden 2014–2021, men uppvisar en nedgång sedan 2021, se diagram 3.2. Värdena för 2023 är en prognos och nedgången i ekonomisk standard ses för samtliga hushållstyper. Medianen beräknas för de flesta hushållstyper vara på samma nivå som den var 2018. Inkomsterna har inte minskat nominellt, utan det är den höga inflationen som har lett till minskningen.

Det finns stora skillnader i ekonomisk standard mellan olika typer av barnhushåll och dessa skillnader är även bestående över tid. Om barnet eller barnen bor heltid, deltid eller växelvis hos föräldern påverkar utfallet. Vid beräkningen av ekonomisk standard tas fr.o.m. 2019 hänsyn till att vissa barn bor växelvis. Ett hushålls försörjningsbörda för barn som bor växelvis är lägre, vilket innebär att sådan hänsyn medför att den disponibla inkomsten för ensamstående hushållen blir högre. Ensamstående kvinnor med flera barn har lägst ekonomisk standard av de olika hushållstyperna.

Diagram 3.2 Medianen av barnhushållens ekonomiska standard per hushållstyp, 2023 års priser

Anm.: Uppgifterna för 2023 är en prognos. Från och med 2019 används en ny beräkningsmetod som tar hänsyn till växelvist boende.

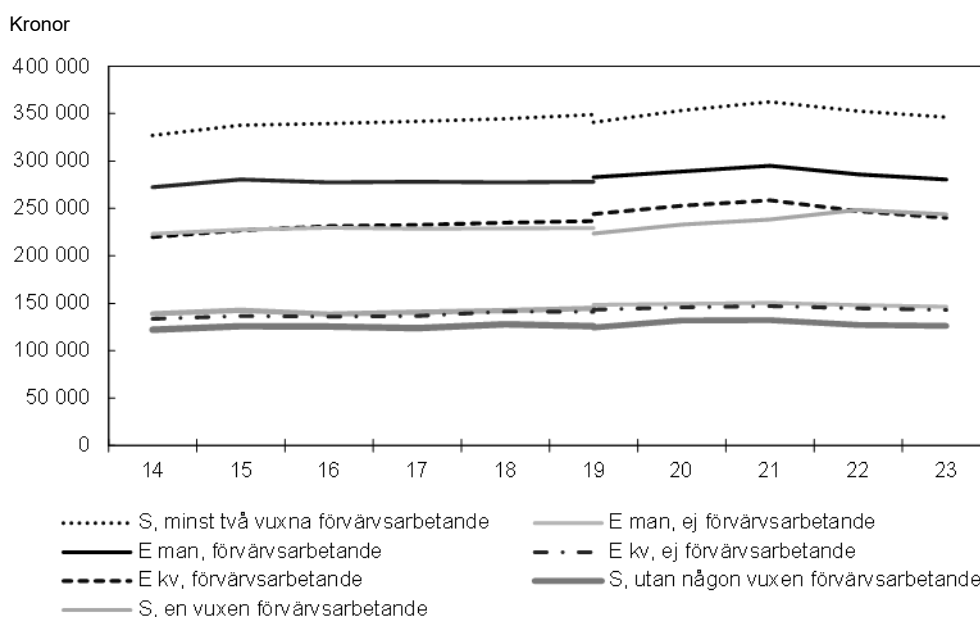
Källa: Försäkringskassan, delrapportering 2024.

Mellan 2022 och 2023 beräknas den ekonomiska standarden minska, minst för barnhushåll tillhörandes den 10:e percentilen och mest för den 90:e percentilen. Nedgången beror på att den ekonomiska standarden är beräknad i fasta priser och att

inflationen var hög 2023. I nominella termer, ekonomisk standard i löpande priser, har samtliga hushållstyper fått en högre ekonomisk standard mellan 2022 och 2023. Den genomsnittliga årliga ökningen av den ekonomiska standarden i löpande priser under perioden 2021–2023 har varit något högre i hushåll med barn (mellan 5,3 och 5,6 procent) än i hushåll utan barn (mellan 4,7 och 5,1 procent).

En viktig förklaring till skillnaderna i ekonomisk standard mellan olika typer av barnhushåll är att sysselsättningsgraden skiljer sig åt. Ensamstående kvinnor med barn har en lägre sysselsättningsgrad än ensamstående män med barn. Ensamstående kvinnor och män har även lägre sysselsättningsgrad än sammanboende kvinnor och män. Under 2023 var sysselsättningsgraden bland ensamstående kvinnor med barn (barn 0–19 år) 80 procent, en ökning från 76 procent 2021. Motsvarande siffra för män var 88 procent, en minskning från 90 procent. Bland sammanboende var sysselsättningsgraden för kvinnor 86 procent och för män 93 procent 2023. För sammanboende kvinnor sågs en ökning i sysselsättningsgrad, från 83 procent under 2021. Sammanboende män har den högsta sysselsättningsgraden, andelen ligger fast mellan 2021 och 2023. Deltidsarbete är vanligare bland kvinnor än bland män. Under 2023 var det nästan 29 procent av kvinnor med barn under sju år som arbetade deltid. Motsvarande andel för män var knappt 9 procent (SCB, Arbetskraftsundersökningarna).

Diagram 3.3 Medianen av ekonomisk standard per hushållstyp, förvärvsarbetande och icke-förvärvsarbetande barnhushåll, 2023 års värden

Anm.: Uppgifterna för 2023 är en prognos. Från och med 2019 används en ny beräkningsmetod som tar hänsyn till växelvist boende. E avser ensamstående med barn. S avser sammanboende med barn. kv avser kvinna.

Källa: Försäkringskassan, delrapportering 2024.

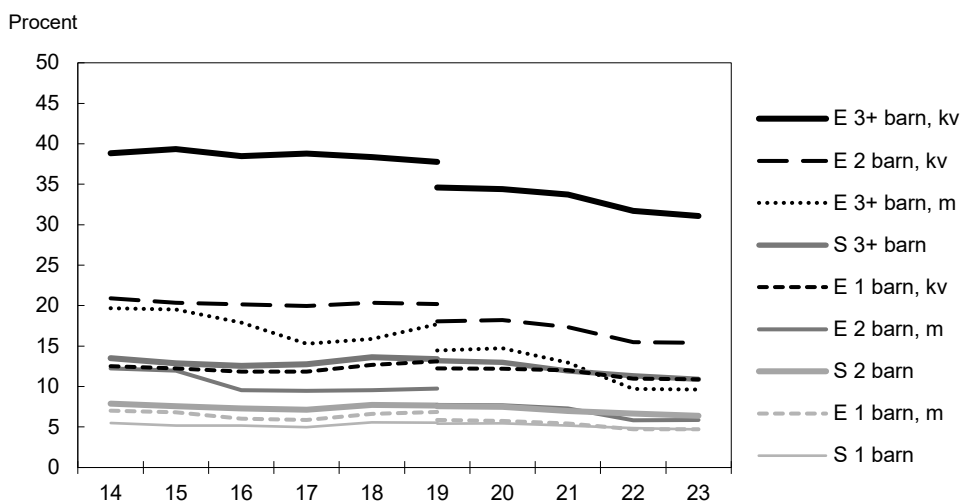
Diagram 3.3 visar betydelsen av förvärvsarbete för hushållens ekonomiska standard. Förvärvsarbetande avser personer som arbetar, och som inte är klassade som studerande, vars löne- och företagarinkomst överstiger två inkomstbasbelopp samt är större än hälften av den sammanräknade förvärvsinkomsten. Under hela den studerade perioden (2014–2023) har sammanboende barnhushåll med två förvärvsinkomster den högsta ekonomiska standarden, nästan tre gånger så hög (2,7) som för sammanboendehushåll där ingen av föräldrarna har inkomster av förvärvsarbete. Skillnader i antalet arbetade timmar, andelen som arbetar deltid och den genomsnittligt lägre lön per arbetad timme som kvinnor har, förklarar en del av skillnaderna i ekonomisk standard mellan barnhushåll med ensamstående, förvärvsarbetande kvinnor och män. De barnhushåll som inte har inkomster av

förvärvsarbete har ungefär samma ekonomiska standard eftersom många av dessa hushåll har ekonomiskt bistånd utöver familjepolitiska stöd. Skillnaderna i sysselsättningsgrad är även en central förklaring till att den ekonomiska standarden i genomsnitt är lägre i hushåll där föräldrarna är utrikes födda än i hushåll där föräldrarna är inrikes födda. Den ekonomiska standarden för inrikes födda ensamstående kvinnor är ca 33 procent högre än för utrikes födda ensamstående kvinnor. För ensamstående män är skillnaderna något mindre, de som är inrikes födda har ca 26 procent högre ekonomisk standard än utrikes födda. För sammanboende där båda är inrikes födda är den ekonomiska standarden 52 procent högre än för sammanboende där båda är utrikes födda.

Familjepolitiken stärker barnhushållens inkomster

De familjepolitiska stöden stärker barnhushållens ekonomiska standard, men effekten har minskat över tid. Minskningen gäller särskilt ensamståendehushållen, se diagram 3.4. Variationen mellan olika hushållstyper är stor och familjepolitiken har störst betydelse för hushåll med en ensamstående kvinna med tre eller flera barn. I genomsnitt väntas de familjepolitiska stöden höja barnhushållens ekonomiska standard med 8 procent, vilket är samma nivå som 2021 och 2022. För 2023 beräknas familjepolitikens betydelse att vara oförändrad för de flesta hushållstyper. För ensamstående kvinnor med tre eller fler barn väntas en marginell minskning, från 32 till 31 procent.

Diagram 3.4 De familjepolitiska stödens andel av ekonomisk standard per hushållstyp och år

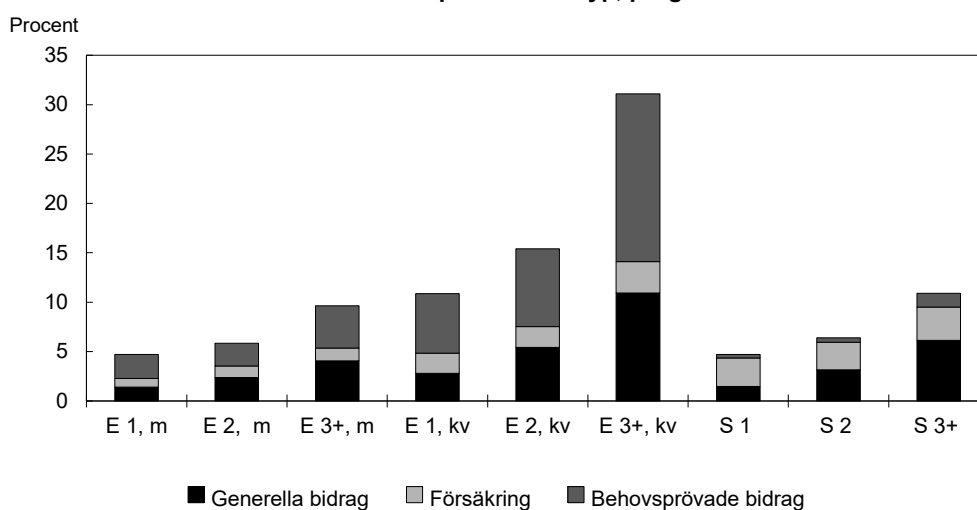
Anm.: Uppgifterna för 2023 är en prognos. Från och med 2019 används en ny beräkningsmetod som tar hänsyn till växelvist boende. E avser ensamstående. S avser sammanboende. kv avser kvinna och m man.

Källa: Försäkringskassan, delrapportering 2024.

Under den studerade perioden (2014–2023) har de behovsprövade bidragen som underhållsstöd och bostadsbidrag höjts vid flera tillfällen och under juli t.o.m. december 2020–2022 har barnhushåll som tagit emot bostadsbidrag även fått ett tillfälligt tilläggsbidrag. Under 2023 betalades tilläggsbidraget ut hela året och under perioden juli–december med en förhöjd faktor som ytterligare stärkte hushållens ekonomi. Det innebar en ökning av tilläggsbidragets maximala belopp till 2 100 kronor per månad jämfört med det tidigare maximala beloppet som var 1 325 kronor. Även under 2024 betalas bidraget hela året med den förhöjda faktorn i syfte att särskilt skydda hushåll med svag ekonomi mot de ökade levnadsomkostnaderna.

I diagram 3.5 visas de olika familjepolitiska stödets betydelse för barnhushållens ekonomiska standard 2023 (se avsnitt 3.1 för en beskrivning av indelningen av stöden i generella bidrag, behovsprövade bidrag och försäkring). För ensamstående kvinnor med tre eller fler barn bestod i genomsnitt 31 procent av den ekonomiska standarden av familjepolitiska stöd, till största delen behovsprövade stöd som bostadsbidrag och underhållsstöd. Även de generella bidragen, framför allt barnbidraget, hade stor betydelse. För ensamstående män med tre eller fler barn var de familjepolitiska stödets andel av den ekonomiska standarden i genomsnitt 10 procent, dvs. betydligt lägre än för ensamstående kvinnor med flera barn. Att det finns skillnader i sysselsättningsgrad och arbetade timmar mellan kvinnor och män är en förklaring. Bland sammanboende föräldrar är det framför allt de generella bidragen och i andra hand försäkringar som har stor betydelse. I hushåll med två arbetsinkomster finns sällan rätt till bostadsbidrag.

Diagram 3.5 Generella bidrag, försäkringar och behovsprövade bidrag – andel av ekonomisk standard per hushållstyp, prognos 2023

Anm.: Från och med 2019 används en ny beräkningsmetod som tar hänsyn till växelvist boende. E avser ensamstående med barn. S avser sammanboende med barn. kv avser kvinna och m man. Siffrorna längs x-axeln avser antalet barn.

Källa: Försäkringskassan, delrapportering 2024.

Av utbetalningarna inom den ekonomiska familjepolitiken går 27 procent (26 procent 2022) till de individer i barnhushåll som har de lägsta inkomsterna (då individerna delas in i fem inkomstgrupper rangordnade efter nivå av ekonomisk standard). Av de behovsprövade stöden går 54 procent (52 procent 2022) till individer i barnhushåll i den lägsta inkomstgruppen. De generella bidragen är mer jämnt fördelade, men får större betydelse för hushåll med de allra lägsta inkomsterna.

Ensamstående hushåll med barn har oftare en låg ekonomisk standard

Barnhushållens inkomstnivåer och inkomstutveckling skiljer sig åt bl.a. beroende på om föräldern är ensamstående, kvinna eller man, utrikes eller inrikes född. De skattningar av låg ekonomisk standard som redovisas i detta avsnitt är baserade på beräkningar av hushållens inkomster. Låg ekonomisk standard är ett mått som avser en ekonomisk standard som är lägre än 60 procent av medianen av ekonomisk standard för samtliga personer i befolkningen det aktuella året. Eftersom måttet låg ekonomisk standard är ett relativt mått, som innebär att barnhushållens ekonomi relateras till hela befolkningen, påverkas andelen personer i barnhushåll med låg ekonomisk standard också av inkomstutvecklingen för medianen i hela befolkningen.

Tabell 3.6 Andel med låg ekonomisk standard, prognos 2023

Hushållstyp	2023
Sammanboende 1 barn	7,3
Sammanboende 2 barn	7,7
Sammanboende 3+ barn	24,2
Ensamstående 1 barn, man	16,0
Ensamstående 1 barn, kvinna	29,0
Ensamstående 2 barn, man	16,8
Ensamstående 2 barn, kvinna	34,2
Ensamstående 3+ barn, man	34,9
Ensamstående 3+ barn, kvinna	61,2
Samtliga individer i barnhushåll	15,5

Källa: Försäkringskassan, delrapportering 2024.

Det finns stora skillnader i andelen med låg ekonomisk standard mellan olika typer av barnhushåll, se tabell 3.6. Ensamstående kvinnor med tre eller fler barn är den hushållstyp som har högst andel med låg ekonomisk standard, nivån är nästan dubbelt så hög som för ensamstående män med tre eller fler barn och åtta gånger så hög som för sammanboende med ett barn. Med fler barn i hushållet ökar andelen med låg ekonomisk standard, det gäller även sammanboendehushållen.

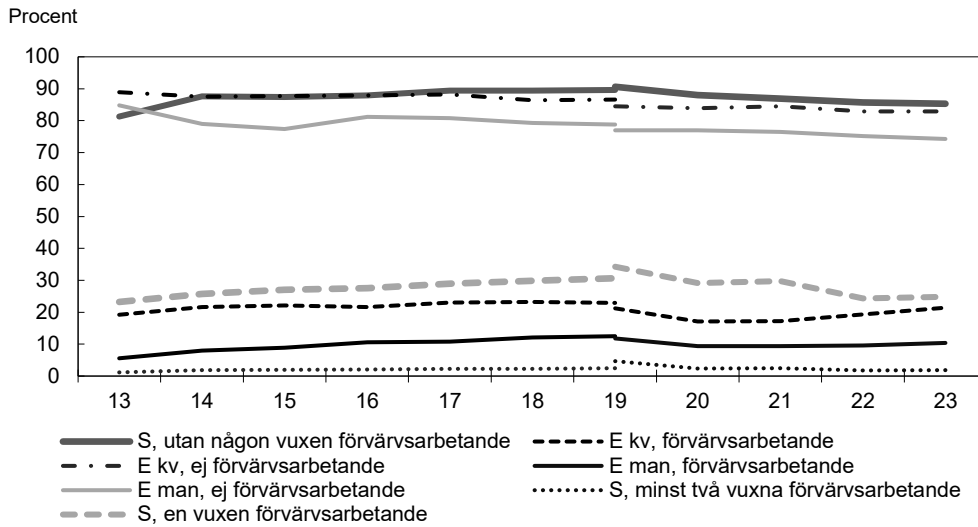
Sammansättningen av gruppen barnhushåll har förändrats över tid. Antalet individer i barnhushåll med utrikes födda vuxna har ökat de senaste åren. Inom dessa grupper har andelen med låg ekonomisk standard minskat under flera år. För sammanboende som är utrikes födda med barn är andelen med låg ekonomisk standard 36 procent, jämfört med 39 procent 2021. Även för ensamstående män som är utrikes födda är andelen med låg ekonomisk standard 36 procent, en minskning med fyra procentenheter på två år. Också för ensamstående kvinnor som är utrikes födda har andelen med låg ekonomisk standard minskat, från 60 procent 2021 till 58 procent 2023. Förekomsten av låg ekonomisk standard är dock generellt högre i barnhushåll med utrikes födda vuxna än i barnhushåll med inrikes födda vuxna och förändringen i sammansättningen innebär att förekomsten av låg ekonomisk standard för hela gruppen barnhushåll inte minskar då andelen barnhushåll med utrikes födda föräldrar ökar.

Om barnet bor på heltid i hushållet är andelen med låg ekonomisk standard betydligt högre än när barnet bor växelvis. För hushåll med en ensamstående kvinna med ett barn, som har barnet boende växelvis, är andelen med låg ekonomisk standard hälften så hög (16 procent) som om barnet bor i hushållet på heltid (33 procent). För ensamstående män är skillnaderna betydligt mindre, 12 procent av de som har barn boende växelvis har låg ekonomisk standard, medan andelen är 19 procent om barnet bor i hushållet på heltid. Med växelvist boende minskar försörjningsbördan i hushållet jämfört med om barnet bor där på heltid. Tidigare undersökningar har visat att det är vanligare med växelvist boende om föräldrarna är födda i Sverige och om föräldrarna har högre inkomster (SCB, Barns boende och försörjning när föräldrarna inte bor ihop, Demografiska rapporter 2023:4).

Förvärvsarbete har en avgörande roll för den ekonomiska standarden

Om föräldern eller föräldrarna i barnhushållet inte förvärvsarbetar är andelen med låg ekonomisk standard mycket hög, se diagram 3.6.

Diagram 3.6 Andel med låg ekonomisk standard över tid, barnhushåll där föräldrarna är förvärvsarbetande respektive ej förvärvsarbetande

Anm.: Uppgifterna för 2023 är en prognos. Från och med 2019 används en ny beräkningsmetod som tar hänsyn till växelvist boende. E avser ensamstående med barn. S avser sammanboende med barn. kv avser kvinna.

Källa: Försäkringskassan, delrapportering 2024.

Det är ovanligt med låg ekonomisk standard i hushåll där föräldrarna förvärvsarbetar. Enbart ca 2 procent av sammanboendehushåll med två förvärvsarbetande föräldrar har en låg ekonomisk standard. Bland hushåll där föräldrarna inte förvärvsarbetar är däremot andelen med låg ekonomisk standard mycket hög, bland ensamstående kvinnor med barn förväntas andelen vara hela 83 procent 2023. Sysselsättningsgraden har dock ökat något bland ensamstående kvinnor med barn sedan 2021. Den ökning av andelen med låg ekonomisk standard bland ensamstående förvärvsarbetande kvinnor som ses i diagram 3.6 de senaste åren kan bero på att sammansättningen av gruppen har förändrats. Eftersom sysselsättningsgraden bland ensamstående kvinnor har ökat kan en förklaring vara att de personer som gått från gruppen ej förvärvsarbetande till gruppen förvärvsarbetande har relativt låga inkomster, vilket kan leda till att andelen med låg ekonomisk standard bland förvärvsarbetande ensamstående kvinnor har ökat på grund av dessa nytillkommande. Att det kan handla om en förändring i sammansättningen framgår av att andelen med låg ekonomisk standard för hela gruppen ensamstående kvinnor i princip är oförändrad. Bland sammanboendehushåll där båda föräldrarna saknar förvärvsarbete är andelen med låg ekonomisk standard något lägre än för ensamstående, men skillnaden mot när båda föräldrarna arbetar är mycket stor.

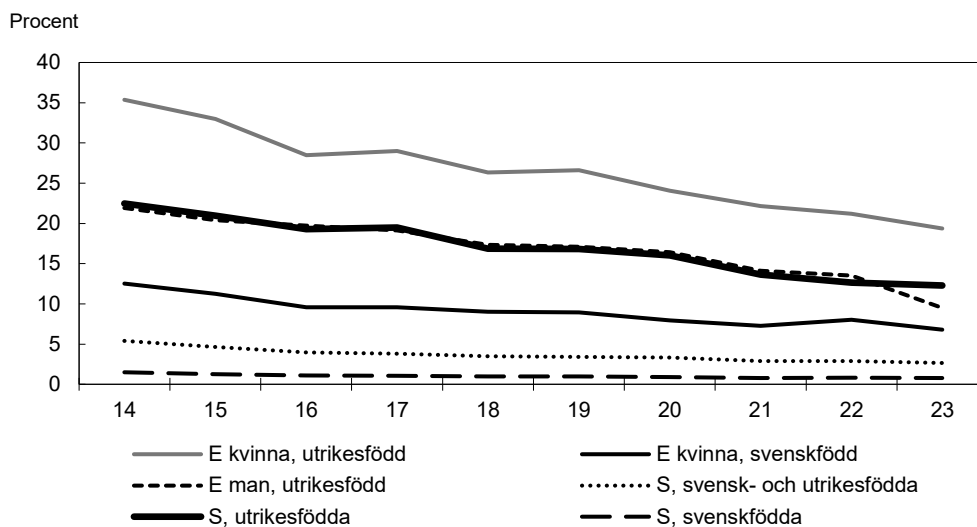
För hushåll som får inkomstprövade bidrag såsom bostadsbidrag uppkommer marginaleffekter, dvs. när en förälder börjar att arbeta eller ökar sin arbetstid minskar bidragen. Marginaleffekterna kan medföra att de ekonomiska drivkrafterna till arbete minskar, vilket kan påverka arbetsutbudet negativt för vissa hushåll. Svaga incitament till arbete kan leda till lägre arbetskraftsdeltagande, vilket i sin tur kan bidra till att vissa hushåll med barn får en låg ekonomisk standard. För de hushåll där ingen förälder arbetar är det vanligt med ekonomiskt bistånd som också har stora marginaleffekter.

Fortsatt minskning av andelen barnhushåll med låg inkomststandard

Ett kompletterande mått för att mäta ekonomisk utsatthet är låg inkomststandard som är ett s.k. absolut mått. Ett hushåll har låg inkomststandard om hushållets disponibla inkomst är mindre än dess beräknade baskonsumtion (nödvändiga utgifter som exempelvis mat, boende, hemförsäkring och barnomsorg). Jämfört med låg ekonomisk standard är andelen barnhushåll som har låg inkomststandard lägre.

Samma mönster avseende olika grupper barnhushåll kvarstår dock som för det första måttet. I diagram 3.7 visas att andelen personer i barnhushåll som har en låg inkomststandard har sjunkit över tid.

Diagram 3.7 Andel personer i barnhushåll med låg inkomststandard, 0–64 år, över tid

Anm.: Uppgifterna för 2023 är en prognos. Från och med 2019 används en ny beräkningsmetod som tar hänsyn till växelvist boende. E avser ensamstående med barn. S avser sammanboende med barn. Från 2023 avses personer 0–66 år.

Källa: Försäkringskassan, delrapportering 2024.

Av diagram 3.7 framgår att andelen med låg inkomststandard beräknas minska för samtliga hushållstyper mellan 2022 och 2023. I jämförelse med hushåll utan barn har barnhushåll en marginellt högre andel med låg inkomststandard, 4,6 procent jämfört med 4,4 procent. Under perioden 2019–2023 har andelen med låg inkomststandard minskat med närmare en och en halv procentenhet bland barnhushåll. För hushåll utan barn har andelen minskat med knappt en halv procentenhet. Det är ensamstående kvinnor och män med barn som har haft den största förbättringen bland barnhushållen.

En del av hushållen med låg inkomststandard har ekonomiskt bistånd. Under 2023 levde ca 1,6 procent av samtliga barn 0–17 år (37 343 barn, könsuppdelad statistik saknas) i ett hushåll som mottagit ekonomiskt bistånd under minst 10 månader av kalenderåret, s.k. långvarigt ekonomiskt bistånd (Socialstyrelsen, tabellbilagan till Statistik om ekonomiskt bistånd 2023).

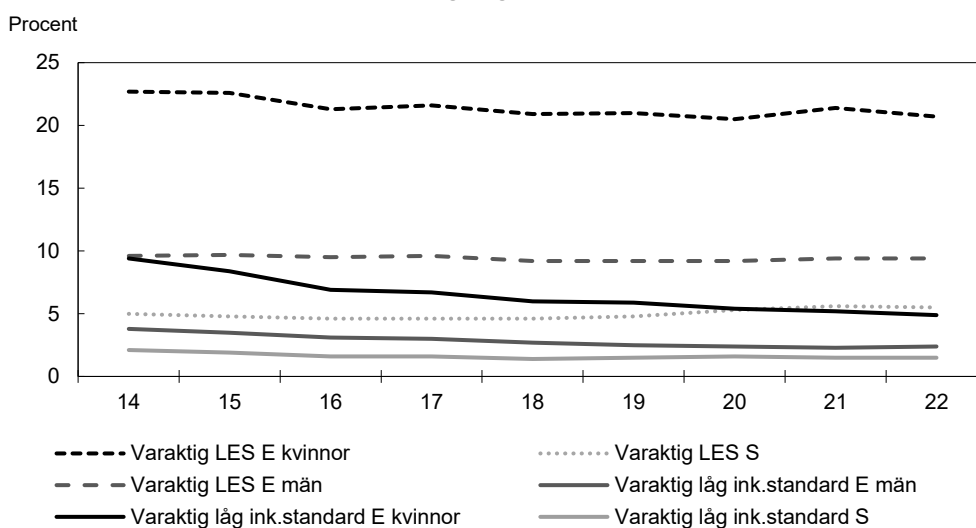
Andelen barnhushåll med varaktigt låg inkomststandard har minskat över tid men är högre i vissa grupper

Att leva i ett hushåll med låg ekonomisk standard eller låg inkomststandard ett enskilt år kan vara problematiskt, men att leva med det under en sammanhängande tid av uppväxten är förknippat med än fler risker. Därför är det av vikt att även studera varaktighet i låg ekonomisk standard och låg inkomststandard. Definitionen för dessa indikatorer skiljer sig delvis från övriga uppgifter i avsnittet eftersom personer följs över tid, i det här fallet fyra år. Med varaktighet avses personer som lever i ett hushåll som har låg ekonomisk standard eller låg inkomststandard under periodens avslutande år samt under två av de tre föregående åren. Andelen av de olika grupperna med låg ekonomisk standard som dessutom hade varaktigt låg ekonomisk standard var något mer än hälften, mellan 54 och 64 procent. Andelen av de med låg inkomststandard

2022 som hade varaktigt låg inkomststandard var något mindre än hälften, mellan 38 och 47 procent.

Diagram 3.8 visar att andelen personer som har varaktigt låg ekonomisk standard inte har förändrats nämnvärt de senaste nio åren. Däremot syns en betydande minskning av andelen hushåll med varaktigt låg inkomststandard, dvs. de hushåll som varaktigt saknar en disponibel inkomst som motsvarar baskonsumtionen. Bland samtliga ensamstående kvinnor med barn har andelen med varaktigt låg inkomststandard nästan halverats från 9,4 procent till 4,9 procent under perioden 2014–2022. Andelen personer i barnhushåll totalt sett med varaktigt låg inkomststandard har legat under fem procent under hela perioden.

Diagram 3.8 Andelen personer i barnhushåll med varaktigt låg ekonomisk standard samt varaktigt låg inkomststandard över tid

Anm.: LES betyder låg ekonomisk standard. Ink.standard betyder låg inkomststandard. E avser ensamstående med barn. S avser sammanboende med barn. Samtliga personer 20 år och äldre i barnhushåll ingår.

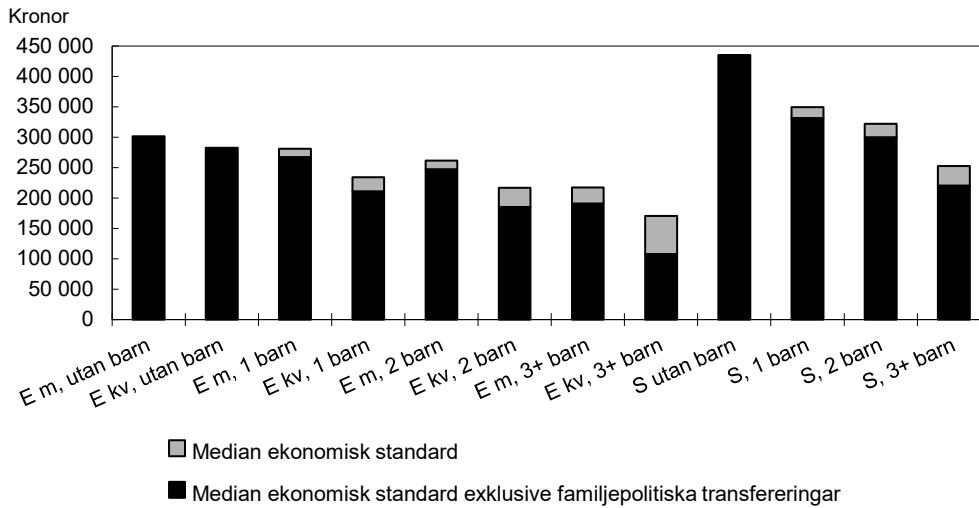
Källa: SCB officiell statistik, inkomster och skatter 2022.

Hushåll som har en svag anknytning till arbetsmarknaden riskerar att ha en låg ekonomisk standard samt en låg inkomststandard flera år i rad, oavsett familjepolitiska stöd. Riskerna kan vara särskilt stora för grupper som i genomsnitt har en svagare förankring på arbetsmarknaden, t.ex. utrikes födda. Samma grupper som är ekonomiskt utsatta ett enskilt år är det också varaktigt. Bland barnhushåll med två inrikes födda föräldrar var andelen med varaktigt låg inkomststandard under 1 procent jämfört med 12 procent i barnhushåll där båda föräldrarna var utrikes födda.

3.6.2 Familjepolitiken minskar de ekonomiska skillnaderna mellan hushåll med och utan barn

Barnfamiljernas ekonomiska standard är lägre än för hushåll utan barn. Den högsta ekonomiska standarden har sammanboende utan barn. Vid sidan av att hushåll utan barn har lägre försörjningsbörda kan en förklaring till gruppens höga ekonomiska standard vara att personerna är något äldre än vad som är fallet för hushåll med barn. Medianinkomsten är betydligt lägre för ensamstående hushåll än för sammanboende och inkomsten sjunker med antalet barn. Skillnaderna mellan sammanboendehushåll med och utan barn är större än mellan ensamståendehushåll med och utan barn.

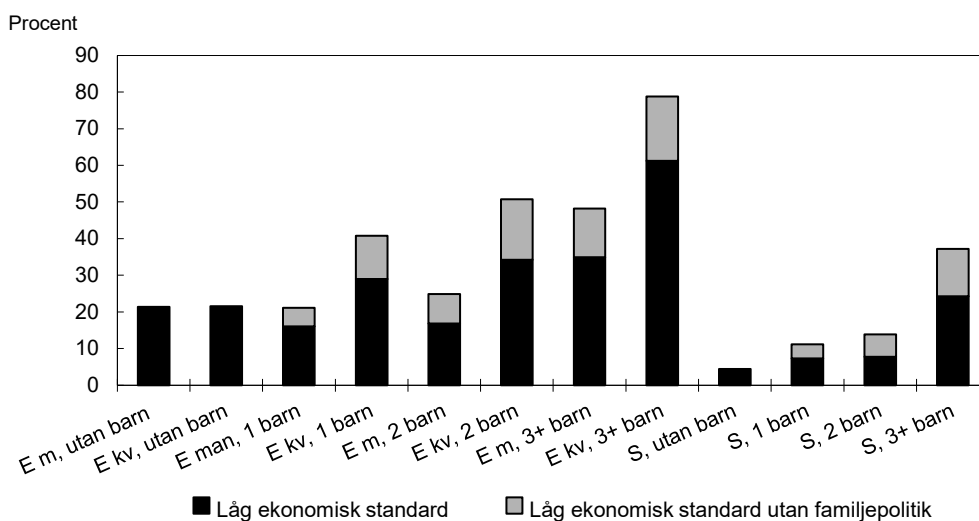
Diagram 3.9 Ekonomisk standard (median), prognos 2023, med respektive utan de familjepolitiska stöden, fördelat efter hushållstyp

Anm.: E avser ensamstående. S avser sammanboende. kv avser kvinna och m man.

Källa: Försäkringskassan, delrapportering 2024.

Familjepolitiken utjämnar inkomstskillnader mellan hushåll med och utan barn, vilket visas i diagram 3.9. Den grå ytan i diagrammet visar den ekonomiska familjepolitikens reducering av andelen barnhushåll med låg ekonomisk standard. Utan den ekonomiska familjepolitiken hade barnhushållen haft en ekonomisk standard som motsvarade 74 procent av den för hushåll utan barn. Med familjepolitiken är andelen i stället 81 procent. Familjepolitiken har en stabiliserande roll vid förändringar i ekonomiska förutsättningar i samband med familjebildning, i form av barnbidrag och föräldraförsäkring som kan kompensera en högre försörjningsbörda och föräldraledighet. Antalet mottagare av bostadsbidrag har minskat över tid och sedan 2020 har även det utbetalda genomsnittliga beloppet minskat (bortsett från det tillfälliga tilläggsbidraget). Även antalet mottagare av underhållsstöd minskar över tid. En viktig förklaring till minskningen är att allt fler föräldrar väljer att själva reglera underhåll för barnen genom överenskommelser om underhållsbidrag eller genom att barnen bor växelvis. Detta gäller särskilt hushåll med högre inkomster. Barnhushållens ekonomiska standard har ökat över tid och familjepolitikens betydelse för att utjämna ekonomiska skillnader mellan hushåll med och utan barn har varit ungefär densamma de senaste åren.

Diagram 3.10 Hushåll med låg ekonomisk standard med och utan ekonomisk familjepolitik, prognos 2023, fördelat på hushållstyp

Anm.: E avser ensamstående. S avser sammanboende. kv avser kvinna och m man.

Källa: Försäkringskassan, delrapportering 2024.

Familjepolitikens bidrag för att barnhushållen ska nå en god ekonomisk levnadsstandard, i meningen en inkomst som överstiger gränsen för låg ekonomisk standard, har varit i stort sett oförändrat de senaste åren. Om de familjepolitiska stöden räknas bort från ekonomisk standard, skulle 24 procent av barnhushållen ha haft en låg ekonomisk standard 2023. Med stöden minskade den andelen till 15 procent.

Familjepolitiken har särskilt stor betydelse för ensamstående kvinnor med flera barn. Andelen med låg ekonomisk standard bland ensamstående kvinnor med tre eller fler barn är 61 procent. Om de ekonomiska stöden inom familjepolitiken räknas bort skulle andelen varit betydligt högre, 79 procent. För ensamstående män med tre eller fler barn minskar andelen med låg ekonomisk standard från 48 till 35 procent som en följd av de familjepolitiska stöden. Även bland sammanboende med tre eller fler barn har familjepolitiken en stark inverkan på ekonomisk levnadsstandard. Andelen med låg ekonomisk standard sjunker med 13 procentenheter för gruppen, från 37 till 24 procent. Störst betydelse för att begränsa andelen barnhushåll med låg ekonomisk standard har de behovsprövade bidragen. Inkomstprövade bidrag kan dock medföra att incitamenten till arbete påverkas negativt.

Familjepolitiken begränsar andelen barnhushåll med låg ekonomisk standard oavsett hushållstyp, men har störst betydelse för ensamstående kvinnor med flera barn. Trots utjämnningen består stora skillnader mellan t.ex. sammanboende utan barn och ensamstående som har tre eller fler barn. Förklaringar till skillnaderna kan som ovan redovisats finnas i föräldrarnas förankring på arbetsmarknaden samt den högre försörjningsbörda som barn innebär. För barnhushållen som helhet är det framför allt försäkringar och generella bidrag som bidrar till utjämnningen av ekonomisk standard i förhållande till hushåll utan barn. Vid en jämförelse mellan ensamståendehushåll med och utan barn spelar framför allt behovsprövade familjepolitiska stöd en viktig roll för att utjämna skillnader och bidra till en god ekonomisk levnadsstandard. Familjepolitiken minskar inkomstskillnaden mellan kvinnor och män genom att en större andel av stöden går till kvinnor och bidrar därför till målet om ekonomisk jämställdhet (se vidare utg.omr. 13 avsnitt 5). En god ekonomisk levnadsstandard är även betydelsefull för det övergripande folkhälsopolitiska målet om en god och jämlik hälsa i befolkningen (se vidare utg.omr. 9 avsnitt 4).

3.6.3 Familjepolitiken bidrar till ett jämställt föräldraskap

Av de stöd som omfattas av den ekonomiska familjepolitiken är det främst föräldraförsäkringen som underlättar för föräldrar att kombinera familjeliv och arbetsliv. Föräldrapenningen är delad lika mellan föräldrar med gemensam vårdnad och ger därmed förutsättningar för att dela på föräldraledigheten. Utöver föräldrapenning kan flera av de familjepolitiska stöden delas mellan föräldrarna, det gäller tillfällig föräldrapenning, barnbidrag och omvårdnadsbidrag.

En större andel av föräldrarna delar föräldrapenningen jämställt men stora skillnader i föräldraledighetslängd består

Kön är den mest avgörande förklaringsvariabeln för hur föräldrapenningdagar fördelas mellan föräldrarna, men det finns variationer även i förhållande till föräldrarnas utbildningsnivå, födelseland, inkomstnivå, yrke m.m. Föräldrapenninguttaget är som mest intensivt under barnets två första levnadsår. För barn födda 2015 användes i genomsnitt 337 av de totalt 480 dagarna fram till barnets åttaårsdag under de två första levnadsåren. Det motsvarar 79 procent av den totala föräldrapenning som användes fram till barnets åttaårsdag. Kvinnor nyttjade i genomsnitt 315 dagar fram till åttaårsdagen, varav 85 procent användes under barnets två första levnadsår. Män använde i genomsnitt 111 dagar totalt, varav 61 procent togs ut de två första levnadsåren. För barn födda 2014 eller senare kan föräldrapenning dock tas ut fram till dess att barnet har fyllt tolv år. För barn födda eller adopterade efter den 1 januari 2014 kan sammanlagt 96 av föräldrapenningdagarna tas ut efter barnets fjärde levnadsår. Uppföljningar visar att uttag av föräldrapenning i större utsträckning har koncentrerats till tiden före barnets fyraårsdag, vilket är i enlighet med lagstiftarens intention.

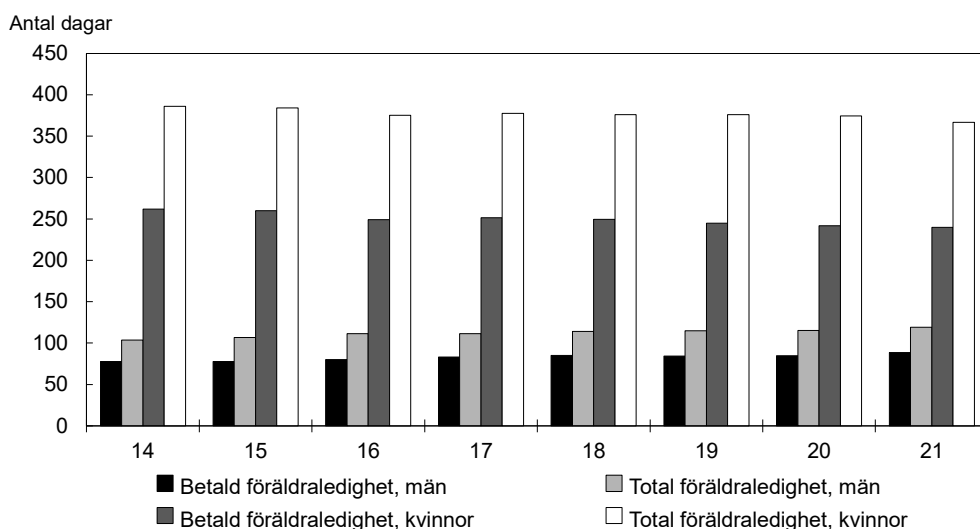
Sett över tid använder män en allt större andel av den föräldrapenning som tas ut under barnets två första år. För barn födda 2021 använde män i genomsnitt 27 procent av dagarna och kvinnor 73 procent. Det innebär att mäns andel av den nyttjade föräldrapenningen ökade för första gången sedan årskullen född 2018, när den var 26 procent. Motsvarande andel för barn födda 2005 var 18 respektive 82 procent. Andelen män som har tagit ut mer tid än 90 dagar med föräldrapenning innan barnets tvåårsdag har också ökat över tid, från 27 procent 2005 till 47 procent 2021. Det är 61 procent av barnen födda 2021 som har en pappa som tagit ut minst 60 dagar. Andelen mammor som använder mer än 90 procent av de uttagna föräldrapenningdagarna de första två åren har minskat från 43 procent till 25 procent mellan barnkullen född 2005 och barnkullen född 2021.

Det är ungefär vart femte föräldrapar som delar föräldrapenningen jämställt (med jämställt avses att båda föräldrarna tar ut minst 40 procent av föräldrapenningen) under barnets två första levnadsår. Andelen har ökat över tid, men takten i ökningen har minskat på senare år. Andelen har ökat svagt (två procentenheter) vid en jämförelse mellan barn födda 2020 respektive 2021. Ju högre utbildningsnivå bland föräldrarna, desto högre är andelen som delar jämställt på föräldrapenninguttaget. Andelen föräldrar som delar jämställt på föräldrapenningen är dubbelt så hög bland föräldrapar där båda är inrikes födda jämfört med föräldrapar som består av två utrikes födda personer. Bland föräldrapar där mamman är utrikes född och pappan inrikes född är andelen densamma som bland svenskfödda föräldrapar. Bland par där pappan är utrikes född och mamman svenskfödd är andelen som delar föräldrapenninguttaget jämställt mitt emellan andelarna bland svenskfödda föräldrapar och utrikes födda föräldrapar.

Det är vanligt att föräldrar inte använder föräldrapenning för samtliga dagar under ledighetsperioden, för att på så sätt sträcka ut föräldraledighetens totala längd. I

diagram 3.11 visas män och kvinnors totala föräldraledighet. Den totala ledigheten innehåller dels betald föräldraledighet, mätt i antalet uttagna dagar med föräldrapenning, dels obetald föräldraledighet, där längden är skattad.

Diagram 3.11 Kvinnors och mäns föräldraledighet under barnets två första levnadsår, barn födda 2014–2021

Anm.: Ett urval av föräldrapar ingår i statistiken. Exempelvis ingår enbart barn födda i Sverige och som är parets första barn för vilket föräldrarna har haft gemensam vårdnad under hela perioden.

Källa: Försäkringskassan, delrapportering 2024.

Föräldraledighetslängden, dvs. den skattade tidsperiod där både obetald och betald föräldraledighet (uttag av föräldrapenning) ingår, är ojämnt fördelad. ISF visar i en rapport att den totala föräldraledigheten är mindre jämnt fördelad än uttaget av föräldrapenning. Andelen föräldrar som delar lika på den totala föräldraledigheten är mindre än andelen föräldrar som delar lika på den betalda ledigheten (ISF 2023:11). I en annan rapport visar ISF även att föräldrars användning av betald, obetald och total föräldraledighet varierar mellan län och kommuner (ISF 2024:5). För barn födda 2021 är kvinnors genomsnittliga totala föräldraledighet under barnets två första levnadsår mer än tre gånger så omfattande än vad den är för män. Kvinnor har en total föräldraledighet på 367 dagar jämfört med mäns 119 dagar, en skillnad på 248 dagar. Kvinnors nyttjande av föräldrapenning, dvs. betald föräldraledighet, uppgick till 240 dagar, medan uttaget för män var 88 dagar, en skillnad på 152 dagar. En viss utjämnning av längden på föräldraledigheten mellan könen kan ses över tid. Kvinnor minskar sin genomsnittliga totala föräldraledighetslängd med 19 dagar under perioden (jämförelsen avser barn födda 2014 och 2021), varav en minskning med 7 dagar ses mellan barn födda 2020 och 2021. Män ökar i stället sin totala föräldraledighetslängd med 15 dagar, varav en ökning med 4 dagar ses mellan barn födda 2020 och 2021. Kvinnors minskade föräldraledighet utgörs nästan uteslutande av ett minskat uttag av betald föräldraledighet, medan mäns ökning både består av en ökning av betald och obetald ledighet. Barn födda 2021 var den första barnkull sedan 2014 där män ökade sitt uttag av betald föräldraledighet utan att kvinnor samtidigt ökade sitt uttag av obetald ledighet. Cirka 14 procent av föräldraparen delar jämnt på den totala föräldraledigheten.

Tillfällig föräldrapenning för vård av sjukt barn har använts i mycket hög utsträckning de senaste åren, inte minst till följd av covid-19-pandemin. Under 2023 ses jämfört med föregående år en nedgång i användandet av tillfällig föräldrapenning, men nyttjandet är fortsatt på en högre nivå jämfört med före 2020. I Folkhälsomyndighetens kunskapsöversikt Smitta i förskolan, som myndigheten har reviderat på uppdrag av regeringen, lämnar myndigheten ett antal rekommendationer. Bland annat

fastställs att barn med lindrig snuva eller hosta kan vara på förskolan om allmän-tillståndet är gott.

Den tillfälliga föräldrapenningen är mer jämnt fördelad mellan män och kvinnor än föräldrapenningen, men även när det gäller vård av sjukt barn tar kvinnor ut en större andel av dagarna. Under 2023 var 39 procent av dagarna för vård av sjukt barn uttagna av män, 61 procent togs ut av kvinnor. Under 2023 minskade männens andel av tillfällig föräldrapenning jämfört med föregående år.

Barnbidraget delas lika mellan föräldrar med gemensam vårdnad, om föräldrarna inte i efterhand anmäler att bara en av dem ska ha bidraget. Under 2023 var 65 procent av mottagarna av barnbidrag kvinnor, 35 procent var män. Andelen män som är mottagare av barnbidrag har ökat marginellt mellan 2021 och 2023.

3.7 Regeringens bedömning av måluppfyllelsen

Regeringen bedömer sammantaget att målen för den ekonomiska familjepolitiken är delvis uppfyllda.

Familjepolitikens bidrag till en god levnadsstandard för barnfamiljerna har varit på samma nivå under de senaste åren. Stora skillnader mellan olika barnhushåll består dock när det gäller nivå och utveckling av ekonomisk standard över tid. Även när det gäller hur stor andel som har en låg ekonomisk standard syns stora skillnader mellan olika barnhushåll. En större andel ensamstående kvinnor med barn har en låg ekonomisk standard, än vad som är fallet för ensamstående män. Utan den ekonomiska familjepolitiken hade andelen barnhushåll med låg ekonomisk standard varit betydligt högre. Familjepolitiken kan dock inte ensamt bidra till en god ekonomisk levnadsstandard, att föräldrarna förvärvsarbetar spelar en avgörande roll för att undvika ekonomisk utsatthet. De grupper som i genomsnitt har en sämre arbetsmarknadsanknytning, t.ex. utrikes födda kvinnor, lever därför i högre utsträckning i varaktigt låg ekonomisk standard. Långvarig ekonomisk utsatthet under uppväxten kan ha negativa effekter för barns levnadsförhållanden. Därtill är den sociala rörligheten begränsad.

Familjen har en roll i överföringen av kunskap mellan generationer och därmed var barnen i framtiden kommer befinna sig i inkomstfördelningen (IFAU, Working paper 2016:19). Även SCB visar i en analys från 2017 att ekonomisk inaktivitet på arbetsmarknaden verkar gå i arv. Att föräldrarna arbetar är därför viktigt inte bara för barns ekonomiska situation under uppväxten, utan även för barns ekonomiska situation i vuxen ålder. Samtidigt kan konstateras att det är en relativt liten andel – 4,6 procent – av individerna i barnhushåll vars inkomst är mindre än dess beräknade baskonsumtion, det som kallas låg inkomststandard. Detta är en minskning med 0,5 procentenheter sedan föregående år. Under 2023 minskade andelen barnhushåll med låg inkomststandard för samtliga hushållstyper. Detta innebär en förbättring jämfört med 2022 då det var en ökning. För att minska förekomsten av ekonomisk utsatthet bland barnfamiljer, och särskilt de långvarigt låga inkomsterna, är det viktigt att både kvinnor och män har ett fortsatt högt arbetskraftsdeltagande även efter att de blivit föräldrar och att arbetsutbudet utjämnas mellan män och kvinnor genom att kvinnor kan öka sin arbetstid.

Familjepolitiken minskar skillnaderna i ekonomiska villkor mellan hushåll med och utan barn genom att utjämna inkomstskillnaderna till följd av en förhöjd försörjningsbörda. Vid tillfälliga kriser såsom covid-19-pandemin och de senaste årens ekonomiska läge med hög inflation kan särskilda insatser riktade till utsatta barnfamiljer vara motiverade. Exempel på detta är det tillfälliga tilläggsbidraget som bl.a. under delar av

2022 samt hela 2023 och 2024 betalas ut till barnfamiljer med bostadsbidrag. Sedan den 1 juli 2023 är tilläggsbidraget även på en högre nivå än tidigare. Bidraget är ett träffsäkert sätt att förstärka barnhushållens ekonomi. Familjepolitiska stöd kompenserar även för inkomstförlust under tid med föräldraledighet eller frånvaro från arbetet för vård av sjukt barn. Om de familjepolitiska stöden räknas bort är andelen ensamstående kvinnor med tre eller fler barn med låg ekonomisk standard 3,5 gånger så hög som för ensamstående kvinnor utan barn. Med stöden minskar andelen från 79 till 61 procent. De behovsprövade bidragen har även relativt god träffsäkerhet, mer än hälften betalas ut till den femtedel av individerna i hushåll som har de lägsta inkomsterna. Det ska dock tilläggas att de behovsprövade bidragen har olika syften och prövas mot olika behov som inte enbart är ekonomiska. Bostadsbidraget är det bidrag som är behovsprövat mot hushållets inkomster och har därmed en bättre träffsäkerhet än övriga behovsprövade bidrag. För att de familjepolitiska stöden ska fortsätta att utgöra ett viktigt bidrag till goda uppväxtvillkor för barn och minska skillnaderna i ekonomisk standard är det av stor vikt att de barnhushåll som har lägst inkomster får fortsatt stöd. Samtidigt har behovsprövade bidrag som t.ex. bostadsbidraget marginaleffekter, vilket kan påverka hushållens incitament till förvärvsarbete negativt. Svaga incitament till arbete kan leda till lägre arbetskraftsdeltagande, vilket i sin tur långsiktigt kan bidra till att vissa hushåll med barn får en låg ekonomisk standard.

Regeringen bedömer att den ekonomiska familjepolitiken bidrar till utvecklingen mot ett jämställt föräldraskap. Det finns dock fortsatta utmaningar. Kvinnor tar ett betydligt större ansvar än män för vård av barn under de längre föräldraledigheter som är förknippade med ett barns födelse eller adoption och vid barns sjukdom. Liksom är kvinnors obetalda föräldraledighet betydligt längre än mäns. Det är indikationer på att föräldraskapet fortfarande inte är jämställt. Andelen par som delar föräldrapenningen jämställt under barnets två första levnadsår har dock ökat något mellan 2022 och 2023. Det är små förändringar och andelen dagar som tas ut av män är i stort oförändrad. Trots att fler män tar ut allt fler dagar finns det en betydande grupp av män som fortfarande tar ut få eller inga dagar. Det finns även stora skillnader mellan olika grupper av föräldrar vad gäller jämställt föräldraskap. Exempelvis delar föräldrar med hög utbildningsnivå mer lika på föräldrapenningen än vad föräldrar med lägre utbildningsnivå gör. Andelen föräldrar som delar föräldrapenningen jämställt är även högre bland inrikes födda föräldrapar jämfört med föräldrapar där båda är utrikes födda. Takten i utvecklingen mot ett mer jämställt uttag av föräldrapenning har minskat sedan 2018. En viktig faktor för den ekonomiska jämställdheten, och därmed för det jämställdhetspolitiska målet om ekonomisk jämställdhet, är att alla föräldrar ges goda förutsättningar att göra informerade val om hur föräldraledighet, föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning kan fördelas mellan dem.

3.8 Politikens inriktning

Familjepolitiken ska bidra till att barn får växa upp under trygga och goda förhållanden. Den ska stärka barnhushållens ekonomi med god träffsäkerhet, ge goda förutsättningar för ett jämställt föräldraskap och ge barnet mer tid med båda föräldrarna. Familjepolitiken ska även bidra till ökad flexibilitet i föräldraskapet som stärker möjligheterna för föräldrar att kombinera ett högt arbetsmarknadsdeltagande med familjeliv.

Familjepolitiken har stor betydelse för barnhushållens ekonomi och verkar utjämnande under föräldraledighet eller när föräldern går ned i arbetstid, och stärkande när barnhushållet har låga inkomster. Familjepolitiken minskar även skillnaderna i ekonomisk levnadsstandard mellan hushåll med och utan barn och har

god träffsäkerhet, som dock kan förbättras ytterligare. Även drivkrafter för att komma i arbete är av stor betydelse. Regeringen arbetar med ett bidragstak så att det alltid ska löna sig att ta ett jobb. Regeringen avser också höja kraven för kvalificering till den svenska välfärden för dem som inte är svenska medborgare.

Regeringen har genomfört reformer som har ökat flexibiliteten i föräldraförsäkringen. Sedan den 1 juli 2024 kan föräldrar med gemensam vårdnad om ett barn överlåta 45 dagar med föräldrapenning vardera till någon annan som är försäkrad för föräldrapenning. En förälder med ensam vårdnad om ett barn kan överlåta 90 dagar med föräldrapenning till en annan försäkrad. Reformen underlättar för olika familjekonstellationer att använda föräldrapenning. Sedan den 1 juli 2024 har även antalet dagar som föräldrar kan använda för samma barn och tid, s.k. dubbeldagar, utökats från 30 till 60 dagar. För att ytterligare öka flexibiliteten kan dubbeldagarna användas fram till dess att barnet är 15 månader, i stället för 12 månader som gällde tidigare. Undersökningar av hur dubbeldagar har använts visar på vissa positiva effekter för kvinnors hälsa och att möjligheten till en samtidig ledighet tidigt i barnets liv kan bidra till en mer jämställd fördelning av föräldrapenning.

Samtidigt konstaterar regeringen att regelverket för föräldraförsäkringen i vissa delar saknar enhetlighet. I syfte att tydliggöra sambandet mellan användandet av föräldrapenning med utebliven arbetsinkomst och vård av barn föreslår regeringen i denna proposition att samtliga ersättningsnivåer i föräldrapenningen behandlas lika i förhållande till arbetsfri tid och omfattning av förvärvsarbete (se avsnitt 3.9).

Regeringens arbete med att sätta stopp för bidragsbrott och felaktiga utbetalningar inom föräldraförsäkringen fortsätter, bl.a. genom att göra det möjligt för Försäkringskassan att använda inkomstuppgifter från arbetsgivardeklarationerna för kontroll av föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning. I kontrollhänseende avser regeringen även lämna förslag om att Försäkringskassan ska få tillgång till vissa frånvarouppgifter som ska lämnas i samband med arbetsgivardeklarationerna samt att återkomma med förslag om en förkortad tid för ansökan om tillfällig föräldrapenning. Regeringen föreslår att Försäkringskassan tillförs medel för kontrollarbetet (se vidare utg.omr. 10 avsnitt 3.14.8).

Den högre allmänna prisnivån har gjort att många hushåll har fått ökade levnadsomkostnader. Barnhushåll med låg inkomst och små ekonomiska marginaler är särskilt påverkade. I syfte att stärka köpkraften för barnhushåll med låga inkomster föreslår regeringen att det för perioden januari–juni 2025 fortsatt ska betalas ut ett tillfälligt tilläggsbidrag till barnfamiljer inom bostadsbidraget. Tilläggsbidraget är en tillfällig åtgärd. Det är fortsatt lågkonjunktur i svensk ekonomi men en konjunkturåterhämtning bedöms inledas mot slutet av 2024 och hushållens köpkraft väntas stärkas. Mot bakgrund av detta föreslås därför att tilläggsbidraget lämnas med 25 procent av det preliminära bostadsbidraget (se avsnitt 3.10).

3.9 Förslag om ett mer enhetligt regelverk för föräldrapenningen

3.9.1 Ärendet och dess beredning

I budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 utg.omr. 12 avsnitt 3.14.2) aviserades en översyn av möjligheten att använda föräldrapenning på arbetsfri tid. Inom Socialdepartementet har promemorian Ett mer enhetligt regelverk för föräldraförsäkringen (S2024/00857) tagits fram. I promemorian föreslås en begränsning av möjligheten att på arbetsfri tid använda lägstanivådagar och grundnivådagar inom föräldrapenningen. Dessutom föreslås att möjligheten att

använda lägstanivådagarna och grundnivådagarna och samtidigt förvärvsarbete ska begränsas.

En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 1, avsnitt 1* och promemorians lagförslag finns i *bilaga 1, avsnitt 2*. Promemorian har remissbehandlats och en förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 1, avsnitt 3*. Remissyttrandena finns tillgängliga i Socialdepartementet (S2024/00857).

3.9.2 Föräldrapenning och arbetsfri tid

En försäkrad förälder som vårdar barn under tid när han eller hon inte förvärvsarbetar eller avstår från förvärvsarbete har rätt till föräldrapenning (12 kap. 2 § socialförsäkringsbalken, förkortad SFB). För rätt till föräldrapenning gäller även att föräldern till huvudsaklig del faktiskt ska vårda barnet på det sätt som krävs med hänsyn till barnets ålder (12 kap. 3 § SFB).

Förmånsnivåerna i föräldrapenningen är hel, tre fjärdedels, halv, fjärdedels eller åttondels nivå (12 kap. 9 § SFB). Föräldrapenning kan lämnas på tre ersättningsnivåer: sjukpenningnivå, grundnivå och lägstanivå (12 kap. 18 § samma balk).

Sjukpenningnivån innebär att föräldrarnas sjukpenninggrundande inkomst ligger till grund för beräkning av föräldrapenningen. Föräldrapenning på grundnivå lämnas om en förälder saknar en sjukpenninggrundande inkomst eller inte uppfyller vissa kvalificeringsvillkor för ersättning på sjukpenningnivå. Hel föräldrapenning på grundnivå är 250 kronor per dag. Hel föräldrapenning på lägstanivå är 180 kronor per dag. Av de 480 dagarna med föräldrapenning som kan lämnas i samband med ett barns födelse eller adoption är 390 dagar på sjukpenningnivå eller grundnivå. För resterande 90 dagar lämnas föräldrapenning på lägstanivå (12 kap. 19 § SFB).

Föräldrapenning på sjukpenningnivå lämnas för tid som normalt är arbetsfri för föräldern endast om han eller hon i direkt anslutning till den arbetsfria tiden får föräldrapenning på motsvarande eller högre förmånsnivå. Begränsningen gäller dock endast för perioder av arbetsfri tid om högst fyra dagar (12 kap. 11 § SFB).

När begränsningsregeln för uttag av föräldrapenning på arbetsfri tid infördes var motivet i första hand att motverka att föräldrar tar ut föräldrapenning under veckoslut och helger i syfte att förstärka familjens ekonomi.

För att inte i onödan begränsa föräldrarnas möjligheter att nyttja föräldrapenningen gäller begränsningen för uttag under arbetsfri tid bara för kortare ledighetsperioder, nämligen perioder om högst fyra dagar i följd.

Med arbetsfri dag avses en dag som är arbetsfri inom den bransch eller på den arbetsplats där föräldern är anställd, oavsett om föräldern är tjänstledig eller inte. Det är framför allt fråga om dagar för veckovila (vanligtvis lördagar och söndagar) samt helgdagar och vissa helgaftnar (prop. 1994/95:42 s. 17).

Föräldrapenning får lämnas på olika förmånsnivåer. I vilken omfattning som föräldern har rätt till föräldrapenning beror på hur stor andel av normalarbetstiden som föräldern arbetar. Normal arbetstid utgår från arbetstiden i en heltidstjänst. Arbetstiden bestäms i kollektivavtal inom respektive bransch. Kollektivavtalet bestämmer också antalet arbetsfria dagar samt om det finns specifika arbetsfria dagar i branschen eller på arbetsplatsen. När någon normal arbetstid inte är bestämd för vare sig branschen eller arbetsplatsen antas normal veckoarbetstid vara 40 timmar (5 § arbetstidslagen [1982:673]).

Under den tid då en förälder får tre fjärdedels, halv, en fjärdedels eller en åttondels föräldrapenning enligt 12 kap. SFB har föräldern rätt till förkortning av normal

arbetstid i motsvarande omfattning (6 § föräldradighetslagen [1995:584]). För en heltidsarbetande förälder finns därmed möjligheten att förkorta sin arbetstid med exempelvis en åttondel genom att använda en åttondels föräldrapenning.

Hel föräldrapenning lämnas normalt för dag när föräldern inte förvärvsarbetar. Det är dock möjligt att använda föräldrapenning utan att reducera arbetstiden, t.ex. när någon arbetar mindre än normal arbetstid. Halv föräldrapenning kan exempelvis lämnas när föräldern förvärvsarbetar högst hälften av normal arbetstid. Den flexibiliteten behövs för att en förälder ska kunna skydda sin sjukpenninggrundande inkomst i de fall den är baserad på heltidsarbete och föräldern har gått ned i arbetstid under en period. Det finns även en möjlighet att använda föräldrapenning och enbart partiellt reducera sitt arbete, och arbeta under tiden man får föräldrapenning, när en förälder tar ut föräldrapenning på lägstanivå eller grundnivå. Om föräldern förvärvsarbetar högst sju åttondelar av normal arbetstid kan exempelvis hel föräldrapenning på lägstanivå eller grundnivå betalas ut den aktuella dagen. Bestämmelserna om föräldrapenning i förhållande till normal arbetstid infördes för att föräldrar som inte arbetade alls eller arbetade deltid skulle kunna få föräldrapenning för den tid de inte arbetade. Av förarbetena framgår att ersättningen även bör betalas till föräldrar som redan har minskat sin arbetstid för vård av barn och för hemarbetande föräldrar som börjar arbeta deltid (prop. 1976/77:117 s. 42).

För en förälder som arbetar oregelbundet eller har ett skiftarbete fastställs den arbetsfria tiden utifrån hur föräldern normalt arbetar. Det innebär att en förälder som arbetar i en bransch där alla dagar kan vara arbetsdagar och som inte har ett fast schema utan en tim- eller behovsanställning kan ta ut föräldrapenning på sjukpenningnivå oavsett dag.

Någon som tar ut hel föräldrapenning kan inte samtidigt ta ut arbetslöshetsersättning (20 § lagen [1997:238] om arbetslöshetsförsäkring). För rätt till arbetslöshetsersättning krävs att man står till arbetsmarknadens förfogande. Någon som får arbetslöshetsersättning fem dagar en vecka, vilket är det maximala antalet dagar, kan även ta ut föräldrapenning lördag och söndag, utan att ta ut föräldrapenning fredag eller måndag. Det beror på att alla dagar är arbetsfria för en förälder som är arbetslös.

3.9.3 Hur föräldrar använder lägstanivådagar och grundnivådagar

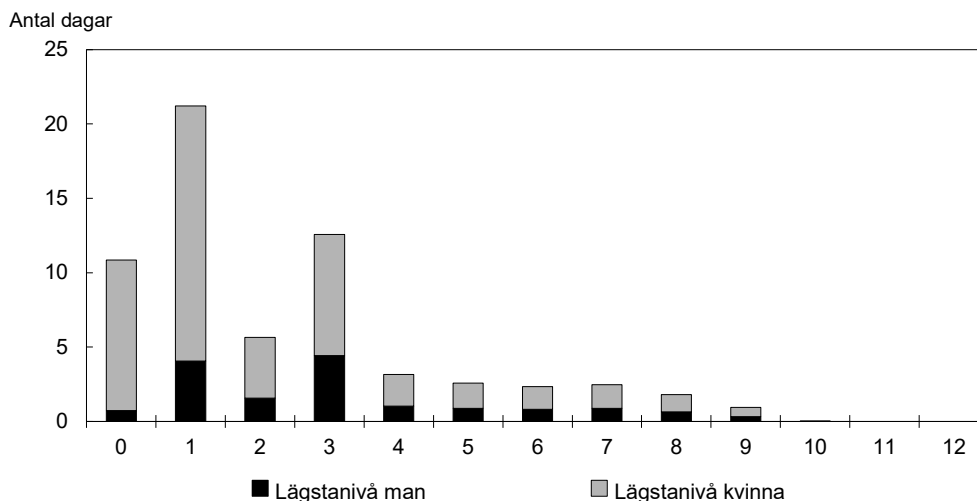
Föräldrar har stor flexibilitet i hur de kan använda föräldrapenningen. Majoriteten av föräldrapenningdagarna används när barnet är litet, det årliga uttaget är inte särskilt högt när barnet är äldre. För barn födda 2014 och framåt kan högst 96 av de 480 dagarna sparas efter det att barnet fyllt fyra år. De dagar som sparas kan användas fram tills barnet är 12 år eller den senare tidpunkt då barnet avslutat femte klass.

För barn födda 2014 hade i genomsnitt 426 dagar med föräldrapenning använts när barnet var nio år gammalt. Närmare tre fjärdedelar av dagarna användes av en kvinna (74 procent). Av det totala antalet dagar som nyttjats var 64 dagar, eller ca 15 procent, på lägstanivå.

I diagram 3.12 kan utläsas att kvinnors uttag av lägstanivådagar är betydligt större än mäns. Av det totala antalet nyttjade dagar, 64, var det 48 dagar som användes av kvinnor, 15 av män. Huvuddelen av uttaget sker de första levnadsåren. Det finns en begränsning i regelverket som innebär att lägstanivådagar kan användas först när det tagits ut 180 dagar på sjukpenningnivå eller grundnivå för barnet. När barnet är äldre är användningen av lägstanivådagar begränsad och i genomsnitt används enbart ca 2–3 dagar med lägstanivå per år. Även när barnet är äldre är kvinnors uttag större än männens. I diagrammet kan även ses en uppgång i uttaget under barnets fjärde

levnadsår. När barnet fyller fyra år reduceras antalet föräldrapenningdagar om föräldrarna gemensamt har kvar fler än 96 outnyttjade dagar. De föräldrar som inte önskar en sådan reduktion kan därför intensifiera sitt uttag av dagar under perioden som leder fram till den gränsen.

Diagram 3.12 Genomsnittligt antal använda lägstanivådagar (netto) i förhållande till barnets uppnådda ålder, barn födda 2014

Anm. Nettodagar, föräldrapenning på lägre förmånsnivå än hel summeras. Föräldrapenning kan fortsatt tas ut för barnen, först 2026 kommer barnen att uppnå 12 års ålder.

Källa: STORE, Försäkringskassan.

Föräldrapenning på grundnivå betalades under 2023 ut till ca 29 000 kvinnor och 10 000 män. Föräldrarna kan även nyttja dagar på sjukpenningnivå och lägstanivå under året om de har sådana dagar. Antalet dagar som betalades ut på grundnivå är litet sett till det totala antalet utbetalade dagar under året. För kvinnor var andelen dagar som betalades ut på grundnivå 12 procent, för män enbart 3 procent. Eftersom föräldrapenningen kan tas ut under lång tid kan föräldrar som till en början får ersättning på grundnivå senare i barnets liv kvalificera sig för ersättning på sjukpenningnivå. Grundnivå kan även betalas ut till en förälder som har en sjukpenninggrundande inkomst, men som inte uppfyller det kvalificeringsvillkor som gäller för de 180 första föräldrapenningdagarna som används för barnet. Det innebär att kvinnor, som oftast startar föräldraledigheten, möter kvalificeringsvillkoret i högre utsträckning än vad män gör.

Intensiteten i uttaget, dvs. hur många nettodagar med föräldrapenning som föräldrarna använder under en tidsperiod, påverkar föräldraledighetens längd, kompensationsnivån och även hur många dagar som föräldrar har kvar att använda när barnet är äldre. Det finns stora variationer mellan olika föräldrapar och mellan föräldrar som har ensam och gemensam vårdnad om barnet. Föräldrarnas möjlighet att spara föräldrapenning till dess att barnet är äldre kan ibland resultera i att dagar glöms bort, eller inte används av andra skäl och därmed förblir outnyttjade när rätten till dem upphör. Eftersom det för barn födda fr.o.m. 2014 ännu inte är möjligt att studera hela uttagsperioden av föräldrapenning, så redovisas nedan uppgifter för barn födda 2012, för vilka möjligheten att nyttja föräldrapenning upphörde när barnet var åtta år (eller den senare tidpunkt då barnet avslutat första klass).

Alla föräldrapenningdagar används inte

I genomsnitt var 18,8 lägstanivådagar och 13,3 sjukpenningnivådagar outnyttjade när rätten till föräldrapenning för barn födda 2012 upphörde. För 31 procent av barnen togs samtliga dagar med föräldrapenning ut. Av de barn för vilka det fanns lägstanivå-

dagar kvar vid åttaårsdagen så var det för huvuddelen (55 procent) maximalt 29 dagar som inte använts. För fyra procent av samtliga barn användes inte någon lägstanivådag alls under de åtta åren. Föräldrar med ensam vårdnad tar ut fler dagar än de med gemensam vårdnad. Alla dagar nyttjades för 54 procent av de barn som har en förälder med ensam vårdnad. För barn med föräldrar med gemensam vårdnad var motsvarande siffra 30 procent. På grund av databortfall under delar av 2013 är uppgifterna för barn födda 2012 förenade med viss osäkerhet (Försäkringskassan, STORE).

Som tidigare nämnts innebär reglerna om koncentration av föräldrapenningen till barnets yngre åldrar att om föräldrarna har fler än 96 dagar kvar att nyttja vid barnets fyraårsdag så sker en reduktion av dagantalet. För barn födda 2016 skedde en sådan reduktion för 27 procent av barnen (ca 30 300 barn). I genomsnitt kunde 15 dagar inte längre användas, varav 10 var föräldrapenning på lägstanivå. Vid reduktionen av dagar sparas i första hand dagar på sjukpenningnivå, vilket innebär att det ofta är dagar på lägstanivå som försvinner vid 4-årsdagen. Introduktionen av fyraårsregeln har haft den effekt som önskades, dvs. att uttaget av föräldrapenning har tidigare lagts. Om fyraårsgränsen skulle tillämpas på barn födda 2012 hade en högre andel barn fått en reduktion av antalet dagar vid fyraårsdagen (46 procent) och fler dagar hade inte längre kunnat användas (i genomsnitt 31 dagar, varav 22 på lägstanivå). Föräldrarna som har träffats av fyraårsgränsen har således ett annat uttagsmönster, med ett tidigare lagd uttag.

Givet antalet barn födda 2014 som omfattades av en reduktion, och det genomsnittliga antalet reducerade dagar, uppskattas beloppet för lägstanivådagar som inte nyttjades till ca 53 miljoner kronor.

3.9.4 Möjligheten att använda föräldrapenning på arbetsfri tid ska begränsas

Regeringens förslag: För att få föräldrapenning på grundnivå och lägstanivå på arbetsfri tid ska föräldern ta ut föräldrapenning på motsvarande eller högre förmånsnivå och ersättningsnivå i direkt anslutning till den arbetsfria tiden. Detta ska dock endast gälla för perioder av arbetsfri tid om högst fyra dagar.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna tillstyrker eller har inga invändningar mot förslaget, däribland *Arbetsgivarverket*, *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)*, *Inspektionen för socialförsäkringen (ISF)*, *Jämställdhetsmyndigheten*, *Saco* och *Tjänstemännens centralorganisation (TCO)*. *Försäkringskassan* har inga synpunkter på förslaget men framhåller att för vissa deltidarbetande föräldrar kan det krävas förändringar i arbetstiden för att med föräldrapenning kunna skydda sin sjukpenninggrundande inkomst. *Svenskt Näringsliv* tillstyrker förslaget men förordar ett avskaffande av lägstanivådagarna. *ISF*, *Landsorganisationen i Sverige (LO)*, *TCO* och *Arbetsgivarverket* tar också upp frågan om alternativa lösningar som innebär att lägstanivådagarna tas bort.

Skälen för regeringens förslag

En begränsning finns redan för ersättning på sjukpenningnivå

Föräldraförsäkringen är ett viktigt verktyg för att stärka möjligheterna för män och kvinnor att kombinera familjeliv och arbetsliv. Föräldrapenningen ger möjlighet för föräldrar att få ekonomisk kompensation under den tid de vårdar barn och avstår från arbete eller inte arbetar. Valfriheten och flexibiliteten är stor, föräldrarna kan i hög

grad på egen hand bestämma hur föräldrapenningen ska användas. Föräldrapenning ger även föräldrar rätt till ledighet från arbetet, med de begränsningar som följer av föräldraledighetslagen (1995:584). I dag behöver det dock inte alltid finnas en direkt koppling mellan förlorad arbetsinkomst och ersättning från föräldrapenningen. Ett exempel på detta är att dagar på lägstanivå och grundnivå kan användas även för kortare tid som normalt är arbetsfri för föräldern, dvs. utan att någon inkomstförlust uppstår. En förälder som arbetar heltid med arbetstid förlagd måndag–fredag kan ta ut föräldrapenning på lägstanivå eller grundnivå under lördag och söndag utan att reducera sin arbetstid eller ha någon inkomstförlust. Föräldrapenningen förstärker vid sådan användning enbart hushållets ekonomi och används inte för att kompensera för inkomstförlust till följd av föräldraledighet.

Det är inte möjligt att nyttja de arbetsfria dagarna på motsvarande sätt när det gäller sjukpenningnivån, dvs. då ersättningen baserar sig på föräldrarnas sjukpenninggrundande inkomst. Föräldrapenning på sjukpenningnivå lämnas för tid som normalt är arbetsfri för föräldern endast om han eller hon i direkt anslutning till den arbetsfria tiden får föräldrapenning på motsvarande eller högre förmånsnivå. Detta gäller för perioder av arbetsfri tid om högst fyra dagar. Möjligheten att använda föräldrapenning på sjukpenningnivå under arbetsfri tid har varit begränsad sedan 1995 (prop. 1994/95:42).

Begränsningen bör även gälla för ersättning på lägstanivå

Regeringen anser att möjligheten att använda lägstanivådagar på arbetsfri tid bör begränsas på motsvarande sätt som för dagar på sjukpenningnivå. För att kunna använda hel föräldrapenning på lägstanivå under t.ex. lördag och söndag när de dagarna normalt är arbetsfria för föräldern behöver föräldern således använda hel föräldrapenning också på fredagen eller måndagen. Genom en sådan begränsning stärks kopplingen mellan föräldrapenning, avstående av arbete och ersättning för vård av barn, som är grundbulten i föräldraförsäkringen. I denna bedömning instämmer exempelvis *Arbetsgivarverket* och *Jämställdhetsmyndigheten*. En sådan förändring ökar även likformigheten i hanteringen av olika ersättningsnivåer inom föräldrapenningen, vilket flera remissinstanser ser som positivt, exempelvis *Svensket Näringsliv* och *SKR*.

Det som kan tala emot en begränsning av hur lägstanivådagar på arbetsfri tid ska kunna användas är att ersättningen för lägstanivådagar är förhållandevis låg. Trots den lägre nivån på ersättning kan det dock ifrågasättas varför en försäkringsförmån som föräldrapenningen ska kunna användas som ett rent bidrag till föräldrar. Om en förälder väljer att ta ut alla sina lägstanivådagar på arbetsfri tid uppgår en sådan samlad utbetalning till 16 200 kronor före skatt. Regeringen anser att en begränsning av användningen av dagarna på arbetsfri tid därför bör gälla även om ersättningens storlek är betydligt lägre än vad som är fallet för dagar på sjukpenningnivå. Syftet att knyta ersättningsnivån närmare principen om en ersättning för inkomstbortfall bör väga tyngre.

Begränsningen bör gälla även för ersättning på grundnivå

Även föräldrapenning på grundnivå kan i dag användas på arbetsfri tid. Grundnivån gäller när föräldern saknar sjukpenninggrundande inkomst eller inte uppfyller vissa kvalificeringsvillkor för ersättning på sjukpenningnivå. Det är en begränsad krets av arbetande föräldrar som har ersättning på grundnivå och därmed kan träffas av en begränsning av användning på arbetsfri tid.

Regeringen anser att det av samma skäl som i fråga om lägstanivådagarna finns anledning att begränsa möjligheten att använda grundnivådagar på arbetsfri tid. En sådan ordning innebär också att regelverket blir mer överskådligt och enhetligt. Det underlättar för Försäkringskassans handläggning och information liksom ger föräldrar

ett tydligare regelverk att förhålla sig till där alla nivåer av föräldrapenning behandlas på liknande sätt. *ISF* är en av flera remissinstanser som är positiva till ökad enhetlighet som leder till mer förutsägbara regler.

Föräldrar som är egenföretagare har i något högre utsträckning än anställda föräldrar ersättning på grundnivå. Eftersom många egenföretagare inte på samma sätt som anställda har en normal arbetstid som är reglerad i arbetstidslagstiftningen eller kollektivavtal berörs de dock inte på samma sätt av en begränsning av möjligheten att använda föräldrapenning på arbetsfri tid. Svenskt Näringsliv instämmer i den bedömningen.

Användningen av dagar på grundnivå bör således begränsas på motsvarande sätt som för lägstanivådagar.

Ett krav på ersättning på motsvarande eller högre förmånsnivå och ersättningsnivå

När nuvarande begränsningsregel för uttag av föräldrapenning på arbetsfri tid infördes var motivet i första hand att motverka att föräldrar tar ut föräldrapenning under veckoslut och helger i syfte att förstärka familjens ekonomi. Det motivet är giltigt även i dag. Vid denna tidpunkt var de s.k. garantidagarna (dagar med fast ersättning som nu kallas lägstanivådagar) på väg att återinföras och i propositionen föreslogs att det för uttag av föräldrapenning på sjukpenningnivå för arbetsfri tid skulle krävas uttag av föräldrapenning på sjukpenningnivå i direkt anslutning till den arbetsfria tiden. Detta skulle förhindra situationen att en förälder enbart förkortar sin arbetstid t.ex. en fredag eftermiddag och samtidigt tar ut en hel garantidag och ändå får hel föräldrapenning på sjukpenningnivå för lördag och söndag (prop. 1994/95:42 s. 16 och 17). I propositionen berördes inte frågan om begränsningar av uttag av de s.k. garantidagarna på arbetsfri tid.

I samband med införandet av socialförsäkringsbalken, förkortad SFB, ändrades en formulering i bestämmelsen från ”motsvarande eller högre föräldrapenning” till ”motsvarande eller högre förmånsnivå”. Förmånsnivåerna i föräldrapenningen är hel, tre fjärdedels, halv, fjärdedels och åttondels nivå (12 kap. 9 § SFB). Det som avsågs vid införandet var, sett utifrån den terminologi som används i SFB, att den ersättning som tas ut i anslutning till den arbetsfria tiden ska vara på motsvarande eller högre förmånsnivå och ersättningsnivå. Föräldrapenning kan lämnas på ersättningsnivåerna sjukpenningnivå, grundnivå eller lägstanivå (12 kap. 18 § SFB). Det finns skäl att förtydliga bestämmelsen genom att ordet ersättningsnivå läggs till i paragrafen. En motsvarande eller högre ersättningsnivå blir i fallet med lägstanivådagar antingen föräldrapenning på lägstanivå, på grundnivå eller på sjukpenningnivå. I fallet med grundnivådagar blir den högre ersättningsnivån sjukpenningnivå.

Det innebär att en förälder som vill använda en hel dag på sjukpenningnivå under lördag och söndag, som för föräldern är arbetsfri tid, behöver använda hel sjukpenningnivå även på fredagen eller måndagen. Om en förälder vill använda hel lägstanivå under helgen kan föräldern, beroende på vilken typ av ersättning som föräldern kvalificerat sig för, välja att använda hel lägstanivå, hel grundnivå eller hel sjukpenningnivå på fredagen eller måndagen. Om föräldern enbart vill använda halv lägstanivå på fredagen kan föräldern följaktligen enbart använda halv lägstanivå även lördag och söndag.

Situationer som inte omfattas av förslaget

Liksom för dagar på sjukpenningnivå bör lägstanivådagar och grundnivådagar fortsatt kunna användas på arbetsfri tid som överstiger fyra dagar. En sådan period kan exempelvis infalla under vissa s.k. storhelger eller vara beroende av en förälders individuella arbetsschema (prop. 1994/95:42 s. 15–17). På så sätt begränsas inte

föräldrarnas möjligheter att nyttja föräldrapenningen i onödan och ersättningsnivåerna behandlas på samma sätt.

Möjligheten att kunna använda föräldrapenning på arbetsfri tid är inte begränsad till dagar som normalt är arbetsfria för föräldern. Hur stor omfattning av föräldrapenning som kan användas en specifik dag bestäms av normalarbetstiden. Det finns t.ex. möjligheter för den förälder som gått ned i arbetstid att fylla ut en deltidstjänst med föräldrapenning. Det innebär exempelvis att föräldern kan använda halv föräldrapenning för en dag när han eller hon arbetar högst hälften av normal arbetstid. Föräldrapenningen kompenserar i det fallet för det inkomstbortfall som uppstår när föräldern reducerat sin ordinarie arbetstid. Om den möjligheten tas bort skulle föräldrarnas möjlighet att anpassa arbetstider och arbetsomfattning under den tid barnen är små begränsas. Någon ändring bör därför inte göras för den situationen, även om den också skulle kunna ses som användning av föräldrapenning på arbetsfri tid.

Även föräldrar som har ett deltidsarbete och som inte reducerar sin arbetstid kan ”fylla på” med föräldrapenning på lämplig förmånsnivå upp t.o.m. normal arbetstid. I den situationen kan föräldrapenningen fungera som en utfyllnad till en permanent deltidslön (se prop. 1976/77:117 s. 42 och 43). Det är emellertid oklart i vilken utsträckning den möjligheten används i dag. En begränsning bör inte heller göras för den situationen.

För de föräldrar som är arbetslösa är alla dagar arbetsfria och de berörs därmed inte av förslaget till begränsning.

Föräldrar kommer fortfarande att ha stora möjligheter att använda lägstanivådagar och dagar på grundnivå

Begränsningen av möjligheten att använda föräldrapenning på arbetsfri tid innebär inte någon begränsning av möjligheten till föräldraledighet i stort eller någon begränsning av det totala antalet dagar som är möjliga att nyttja. Stor flexibilitet finns kvar. Lägstanivådagar ger rätt till ledighet från arbetet och kan, trots ett relativt sett lågt monetärt värde, ha stort värde för möjligheten att vara föräldraledig för vissa föräldrar, exempelvis under skollov och studiedagar.

Eftersom det saknas information om hur vanligt det är att föräldrarna i dag använder lägstanivådagar och grundnivådagar på arbetsfri tid är det svårt att förutse hur regeländringen kan komma att påverka det samlade uttaget av föräldrapenning. Eftersom föräldrapenningen kan användas under en lång period av barnets liv är det även svårt att förutse när i tiden som en sådan förändring i uttagsmönstret skulle kunna ske.

För vissa föräldrar kan nyttjandet komma att öka något för att dagarna tas ut mer koncentrerat, i mindre utsträckning glöms bort och därmed inte blir outnyttjade när rätten till dem upphör. De föräldrar som i dag systematiskt använder föräldrapenning på arbetsfri tid kan dock ha mindre intresse av att nyttja föräldrapenning för dagar då det uppstår ett inkomstbortfall. Om så är fallet kommer samtliga av dessa föräldrars lägstanivådagar, och till viss del även grundnivådagar för de föräldrar som har sådan ersättningsnivå, att bli outnyttjade som ett resultat av förslagen. Samtidigt kan de föräldrar som i dag känner till möjligheten att använda upp sina lägstanivådagar utan att få ett inkomstbortfall även tillhöra den grupp av föräldrar som är vana att planera och därför kommer att ändra sitt beteende så att dagarna ändå används. Mer information om förväntade effekter finns i avsnitt 3.9.8.

Vid barnets fyraårsdag kan en reduktion av antalet föräldrapenningdagar komma att ske. Maximalt 96 föräldrapenningdagar får sparas till efter den tidpunkten. Det

hittillsvarande uttaget, fördelningen mellan ersättningsnivåer och hur uttaget har fördelats mellan föräldrarna påverkar hur många dagar som kan sparas, vilken ersättningsnivå som sparas och även hur fördelningen av dagar mellan föräldrarna ser ut. Inför fyraårsdagen får föräldrarna information från Försäkringskassan om hur många dagar som finns kvar att använda och hur många dagar som riskerar att försvinna. På så sätt ges föräldrarna förutsättningar att planera för hur föräldrapenningen kan användas längre fram i barnets liv. En begränsning av möjligheten att använda föräldrapenning på arbetsfri tid kan påverka planeringsförutsättningarna något, men med tillräcklig planeringshorisont kan det problemet begränsas, se vidare avsnitt 3.9.5.

Vid planering av föräldraledighet och nyttjandet av föräldrapenning behöver föräldern ta hänsyn till en rad faktorer, exempelvis hur många dagar med föräldrapenning som återstår för barnet, hur de dagarna är fördelade mellan föräldrarna, barnets och föräldrarnas behov, skydd för den sjukpenninggrundande inkomsten och om föräldern är anställd även föräldraledighetslagens bestämmelser.

För att skydda sin sjukpenninggrundande inkomst (SGI) efter barnets ettårsdag behöver en förälder som inte återgått till arbete i samma omfattning som innan föräldraledigheten ta ut föräldrapenning i s.k. oavbruten följd. Det innebär att föräldern behöver fylla upp med föräldrapenning motsvarande arbetstidsminskningen (i förhållande till den arbetstid som gällde för fastställande av SGI). Om SGI:n är baserad på en heltidstjänst och föräldern är helt föräldraledig så behöver föräldern använda hel föräldrapenning fem dagar i veckan, och om föräldern arbetar halvtid behöver han eller hon använda 2,5 nettodagar på en vecka. Samtliga ersättningsnivåer kan användas. Genom att ta ut lägstanivåedagar på arbetsfri tid kan någon som arbetar deltid i en sådan omfattning som inte är förenlig med de olika förmånsnivåerna inom föräldrapenningen skydda sin sjukpenninggrundande inkomst. Det är inte känt hur vanligt det är att föräldrar använder föräldrapenning på det sättet. Tiden när en förälder vårdar barn på deltid är en skyddsvärd situation, på så sätt att det bör finnas möjlighet till att skydda sin sjukpenninggrundande inkomst. LO anger att det är viktigt att möjligheten för en förälder att skydda sin SGI kvarstår. Förslagen innebär att möjligheten att fylla ut deltidsarbete med föräldrapenninguttag enbart på arbetsfri tid begränsas. För vissa föräldrar kan förslaget därmed innebära lägre flexibilitet för att skydda sin SGI än tidigare. Försäkringskassan beskriver att föräldrar som gått ner i arbetstid i en sådan omfattning som det inte går att söka föräldrapenning för inte längre kommer kunna ta ett s.k. samlat uttag av föräldrapenning på arbetsfri tid, t.ex. på helgen, för att på så sätt skydda sin SGI. Förslaget innebär att möjligheten att enbart använda föräldrapenning på arbetsfri tid begränsas, men det kommer fortsatt att finnas goda möjligheter att skydda sin SGI. I vissa fall kan det dock komma att krävas att föräldern planerar om, exempelvis när det gäller uttaget av föräldrapenning, omfattningen på deltidsarbetet eller dess förläggning över veckans dagar.

Föräldraledighetslagen reglerar bl.a. hur många perioder en förälder kan vara ledig från arbetet under ett kalenderår och när den anställda ska anmäla föräldraledighet till arbetsgivaren. Nuvarande uttag av lägstanivåedagar under kortare perioder av arbetsfri tid kräver inte någon anmälan om föräldraledighet till arbetsgivaren eftersom föräldern fortsätter att arbeta som vanligt. Regeländringen kan innebära att föräldern vid fortsatt nyttjande på arbetsfri tid kommer att behöva anmäla föräldraledighet till arbetsgivaren, eftersom det då krävs att föräldern använder föräldrapenning och är föräldraledig en angränsande arbetsdag, exempelvis en fredag eller en måndag. Anmälan ska normalt ske två månader före ledighetens start. Det innebär även att en av de tre möjliga föräldraledighetsperioderna per år kan behöva tas i anspråk. I sammanhanget kan nämnas att en ansökan om föräldraledighet som avser en längre period av delledighet, exempelvis att föräldern är ledig på fredagar under en längre period, ska räknas som

en (1) sådan ledighetsperiod. Eftersom föräldrar såväl som arbetsgivare är vana vid reglerna om anmälan och föräldraledighetsperioder bör de nya reglerna inte vara svåra att tillämpa. Som nämnts ovan är det dock svårt att förutse vilken beteendeförändring som uppstår hos föräldrarna.

3.9.5 Begränsning av möjligheten att använda föräldrapenning när föräldern förvärsarbetar

Regeringens förslag: När en förälder arbetar högst sju åttondelar av normal arbetstid ska han eller hon inte kunna välja på vilken förmånsnivå som ersättning på grundnivå eller lägstnivå ska tas ut.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget, däribland *Arbetsgivarverket*, *Försäkringskassan*, *Inspektionen för socialförsäkringen (ISF)*, *Landsorganisationen i Sverige (LO)*, *Saco* och *Tjänstemännens centralorganisation (TCO)*. *Jämställhetsmyndigheten* framför att även om förslaget ligger i linje med försäkringens syfte kan det ha negativ effekt på vissa kvinnors ekonomi.

Skälen för regeringens förslag: I dag kan föräldrapenning på grundnivå eller på lägstnivå lämnas på förmånsnivåerna hel, tre fjärdedels, halv, en fjärdedels eller en åttondels föräldrapenning när föräldern arbetar högst sju åttondelar av normal arbetstid (12 kap. 9 § andra stycket SFB). Föräldern kan själv välja på vilken förmånsnivå som ersättningen ska tas ut. Denna möjlighet för föräldern att välja är ett undantag i förhållande till det som gäller för ersättning på sjukpenningnivå. För ersättning på sjukpenningnivå gäller att förmånsnivån på föräldrapenningen är beroende av i vilken omfattning föräldern förvärsarbetar i förhållande till normal arbetstid (se 12 kap. 9 § första stycket SFB). De särskilda regler som gäller för föräldrapenning på grundnivå och lägstnivå enligt ovan innebär att även om det enligt förslaget i avsnitt 3.9.4 ställs krav på att ta ut hel föräldrapenning på lägstnivå respektive grundnivå på fredagen eller måndagen för att föräldern ska kunna ta ut hel lägstnivå eller grundnivå på helgdagar som är arbetsfria, så kan vissa deltidsarbetande föräldrar ta ut hel föräldrapenning på fredagen eller måndagen och samtidigt fortsätta att arbeta som vanligt den dagen. Det gäller deltidsarbetande föräldrar som arbetar högst sju åttondelar av normal arbetstid. Förslaget i avsnitt 3.9.4 om en begränsning av föräldrapenning på arbetsfri tid får därmed inte så stor praktisk betydelse för en deltidsarbetande förälder som i huvudsak bara vill använda lägstnivådagars eller grundnivådagars på arbetsfri tid. Den önskvärda effekten av förslaget, att knyta nyttjandet av föräldrapenning starkare till ett inkomstbortfall och till att föräldern vårdar barn, begränsas därmed.

Möjligheten att kombinera uttaget av föräldrapenning på lägstnivå och grundnivå med en hög grad av förvärsarbete får till följd att kravet på att vårda barn inte är lika starkt som vid nyttjande av föräldrapenning på sjukpenningnivå. Eftersom föräldrapenningen är en förmån som betalas ut för vård av barn anser regeringen att det även av den anledningen finns skäl att behandla föräldrapenning på lägstnivå och grundnivå på samma sätt som föräldrapenning på sjukpenningnivå. Samtliga ersättningsnivåer bör behandlas på samma sätt i förhållande till utfört förvärsarbete då det ökar enhetligheten och därmed förutsägbarheten. Den särskilda regeln om möjligheten att lämna föräldrapenning på grundnivå eller på lägstnivå som hel, tre fjärdedels, halv och en fjärdedels föräldrapenning när föräldern arbetar högst sju åttondelar av normal arbetstid (12 kap. 9 § andra stycket SFB) bör därför slopas.

Jämställdhetsmyndigheten anger att möjligheten för kvinnor med små barn och liten inkomst att dryga ut sin ekonomi genom uttag av föräldrapenning begränsas. För vissa deltid arbetande föräldrar, där många är kvinnor, kan förslaget innebära en lägre inkomst av föräldrapenning. Möjligheten att fylla ut sin deltidslön med föräldrapenning kvarstår, även om ersättningens storlek kan påverkas. På samma sätt som med föräldrapenning på sjukpenningnivå ska en åttondels föräldrapenning på grundnivå och lägstnivå även i fortsättningen kunna lämnas när föräldern förvärvsarbetar högst sju åttondelar av normal arbetstid. Det innebär att föräldern kan ta ut en åttondels föräldrapenning sju dagar i veckan. För den förälder som exempelvis arbetar 75 procent av en heltid kommer det liksom i dag vara möjligt att använda en fjärdedels föräldrapenning per dag utan att föräldern reducerar sin arbetstid (12 kap. 9 § första stycket 4 och 5 SFB). Det som inte blir möjligt med förslaget är att använda föräldrapenning på högre nivå än så, exempelvis halv lägstnivå, utan att föräldern dessutom avstår arbete, dvs. arbetar högst hälften av normal arbetstid (t.ex. fyra timmar). Med beaktande av det som Jämställdhetsmyndigheten för fram konstaterar regeringen att för många föräldrar som har ersättning på grundnivå är antalet kvarvarande dagar med föräldrapenning oftast litet och nyttjandet lågt när barnet är äldre. Det är därför troligen inte är särskilt vanligt att en förälder systematiskt använder ersättning på grundnivå eller lägstnivå i syfte att dryga ut ekonomin samtidigt som föräldern förvärvsarbetar i hög utsträckning.

En förälder som arbetar deltid i en sådan omfattning som inte direkt kan kombineras med någon förmånsnivå i föräldrapenningen för en arbetsdag kan ha vissa svårigheter att fylla ut med föräldrapenning i oavbruten följd i syfte att skydda sin sjukpenninggrundande inkomst. En lösning kan då i vissa fall i dag vara att föräldern använder föräldrapenning på lägstnivå eller grundnivå, eftersom den ersättningsnivån i hög grad medger arbete under tiden den används. Det finns inga uppgifter om hur vanligt det är att föräldrar använder exempelvis halv lägstnivå och ändå fortsätter att arbeta i hög utsträckning den aktuella dagen i syfte att skydda sin SGI. Givet hur lägstnivådagarna används i dag, dvs. att mycket få dagar används per år när barnet fyllt ett år, så är det för de allra flesta föräldrar inte fråga om något systematiskt användande av lägstnivådagarna på det sättet. Uppgiften om uttag är ett medelvärde och för vissa föräldrar och under viss tid är det möjligt att det är vanligare med en sådan användning.

Trots att lägstnivådagarna och grundnivådagarna har ett relativt sett lågt monetärt värde kan föräldrar välja att inte använda dem under tiden de arbetar utan i stället prioritera att få en rätt till ledighet från arbetet senare i barnets liv. Föräldrarna kan vid en regeländring komma att behöva mer vägledning i hur uttaget av föräldrapenning bör planeras. Vid en begränsning av hur föräldrapenning på lägstnivå kan användas kan planeringen för föräldrarna bli mer komplex. I vissa fall kan det komma att krävas anpassningar i graden av förvärvsarbete eller i schemalagningen av arbetet. Även om förslaget kan leda till att planeringen kan kompliceras för vissa föräldrar så kommer föräldrarna även i fortsättningen att kunna använda föräldrapenning flexibelt. Försäkringskassan erbjuder planeringsverktyg och rådgivning på sin webbplats och även information på andra sätt, exempelvis via Facebook. Möjligheten till flexibilitet och till att skydda sin SGI kommer därför att finnas kvar.

3.9.6 Alternativ till nu aktuellt förslag

Flera remissinstanser, däribland *Arbetsgivarverket*, *ISF*, *LO* och *TCO* framför att ett alternativ till de ovanstående förslagen, och som skulle uppnå liknande syften, vore att helt avskaffa lägstnivådagarna och ersätta dem med dagar på sjukpenningnivå, i enlighet med förslag som lämnades i betänkandet Jämställt föräldraskap och goda uppväxtvillkor för barn – en ny modell för föräldrapenningen (SOU 2017:101). *Svensket*

Näringsliv framför att ett avskaffande är positivt även utifrån aspekten att det begränsar föräldraledighetslängden. *ISF* vill se ett resonemang om ett avskaffande av lägstanivådagarna eller om andra alternativa lösningar. Även om ett sådant förslag skulle öka likformigheten och stärka kopplingen mellan inkomstförlust och föräldrapenninguttag finns det inte i betänkandet några förslag om att begränsa möjligheten att använda grundnivå på arbetsfri tid eller under tid då föräldern förvärvsarbetar. Det innebär att om förslaget i SOU 2017:101 genomfördes skulle det ändå finnas kvar en olikartad hantering av ersättningsnivåerna i föräldrapenningen. Förslaget om avskaffande av lägstanivådagarna i SOU 2017:101 är en del av flera förslag som syftar till en större omvandling av nuvarande modell för föräldrapenningen, med bl.a. nya åldersgränser och ett nytt sätt att fördela föräldrapenning över tid. Förslagen bereds i Regeringskansliet.

3.9.7 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Lagändringarna ska träda i kraft den 1 april 2025. Äldre föreskrifter ska fortfarande gälla för föräldrapenning som avser tid före ikraftträdandet.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ett fåtal instanser kommenterar förslaget. *Tjänstemännens centralorganisation (TCO)* tillstyrker men anser att de föräldrar som redan kan ha planerat föräldraledigheten utifrån rådande förutsättningar bör ges mer tid för att justera planer för föräldraledigheten och omfattning av deltidsanställning.

Skälen för regeringens förslag: Lagändringarna bör träda i kraft så snart som möjligt. Försäkringskassan måste dock ges tid för det utvecklingsarbete som behövs för att bibehålla en hög grad av automatisering av handläggningen samt för att kunna tillhandahålla goda planeringsinstrument och ansökningsförfaranden för föräldrar. Föräldrar bör även ges förutsättningar att planera sitt uttag av föräldrapenning. Lagändringarna bör därför träda i kraft den 1 april 2025. Regeringen bedömer att ett ikraftträdande den 1 april 2025 ger föräldrar tillräcklig tid för att justera planer för tex. uttag av föräldrapenning och föräldraledighet. Regeländringen föreslås gälla all föräldrapenning som avser tid fr.o.m. ikraftträdandet. Vid införandet av den begränsning som redan finns för föräldrapenning på arbetsfri tid (föräldrapenning på sjukpenningnivå) fanns det inte några övergångsbestämmelser för barn födda före ikraftträdandet. Fördelen med att regeländringen gäller all föräldrapenning som avser tid fr.o.m. ikraftträdandet är att regelverket blir tydligt att tillämpa. Försäkringskassan behöver inte hantera två parallella regelverk under lång tid. Föräldrar som redan är inne i föräldrapenningsystemet kan under en övergångsperiod få något svårare att planera hur de ska ta ut sin föräldrapenning och eventuellt hur de ska kombinera det med deltidsarbete, något som *TCO* påpekar. Fördelarna med ett tydligt regelverk överväger dock denna nackdel. Äldre föreskrifter bör således fortfarande gälla för föräldrapenning som avser tid före ikraftträdandet.

3.9.8 Konsekvenser

Konsekvenser för statens budget

Utgifter för föräldraförsäkringen beräknas minska

Under 2023 användes 6,5 miljoner nettodagar föräldrapenning på lägstanivå till en kostnad av 1 165 miljoner kronor. Kvinnor använde 72 procent av dagarna och män 28 procent. Cirka 4,2 miljoner nettodagar med grundnivå användes 2023, varav

kvinnor använde 91 procent och män 9 procent. Utgiften för dagar med grundnivå var totalt 1 047 miljoner kronor 2023.

Beroende på vilken förändring i uttagsmönstret som förslagen leder till kan det totala uttaget av föräldrapenning komma att förändras. Nyttjandet kan komma att förflyttas i tiden men vara oförändrat sett över hela den tid i barnets liv då det är möjligt att använda dagar. För de föräldrar som även i fortsättningen önskar använda lägstanivå-dagar på arbetsfri tid behöver ytterligare föräldraledighet och föräldrapenning tas under anslutande tid. Det kan komma att innebära att föräldern totalt sett nyttjar fler dagar med föräldrapenning än tidigare. Det gäller dock bara om föräldern nyttjar en dag som annars inte hade använts. Alla föräldrapenningdagar används inte. Det gäller särskilt lägstanivådagar. För barn födda 2011 återstod i genomsnitt 18 av totalt 90 möjliga dagar på lägstanivå för barnet när det inte längre gick att nyttja föräldrapenning. Motsvarande uppgift för föräldrapenning på sjukpenningnivå var 13 av totalt 390 dagar (Försäkringskassan, STORE).

Om ingen beteendeförändring sker, och föräldern därmed upphör med uttag av föräldrapenning på lägstanivå eller grundnivå under kortare arbetsfria perioder, så kan fler lägstanivådagar än i dag komma att lämnas outnyttjade.

En begränsning av möjligheten att använda grundnivådagar på arbetsfri tid kan förväntas ha mindre effekter jämfört med förslaget om begränsning för lägstanivå-dagar eftersom de föräldrar som arbetar och har ersättning på grundnivå är relativt få.

För de föräldrar som planerat att använda lägstanivådagar eller grundnivådagar samtidigt som de arbetar högst sju åttondelar av en dag kan ett antal olika beteendeförändringar, inklusive att föräldern väljer att inte använda dagarna, förväntas.

Eftersom förslagen sammantaget innebär en begränsning av hur föräldrapenningen kan nyttjas jämfört med i dag görs antagandet att nettoeffekten kommer att innebära att utgifterna för föräldraförsäkringen minskar något från 2025 och framåt. Den samlade effekten är svår att uppskatta eftersom det saknas uppgifter om hur vanligt det är att använda föräldrapenning på lägstanivå och grundnivå på arbetsfri tid. Det saknas även uppgift om hur vanligt det är att föräldern använder sådan föräldrapenning på en högre förmånsnivå än en åttondel under tid han eller hon arbetar högst sju åttondelar av normal arbetstid.

Konsekvenser för Försäkringskassan

Försäkringskassan ansvarar för information, handläggning och utbetalning av föräldrapenning. Som en följd av förslagen behöver vissa justeringar av befintliga system för bl.a. ärendehantering och ansökan göras. Försäkringskassan uppger att de även har vissa begränsade kostnader förknippade med utbildning och information.

Antalet föräldrapenningärenden bedöms minska något som en följd av förslagen. En stor andel av ärendena handläggs maskinellt. En volymminskning får därför begränsad effekt på administrationskostnaderna. Föräldrar kan med anledning av reformen, under en övergångsperiod, få ett större behov av vägledning kring föräldrapenning-uttaget. Totalt förväntas administrationskostnaderna för föräldrapenningen vara oförändrade.

Konsekvenser för allmänna förvaltningsdomstolar och staten som arbetsgivare

Av de 8,1 miljoner beslut som fattades i ärenden om föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning 2022 var det endast 270 som överklagades till förvaltningsrätten (Försäkringskassans årsredovisning 2022). Statistiken över överklagade ärenden är inte fördelad efter kvinnor och män. Föräldrapenning som målkategori förekommer alltså

endast i mycket begränsad omfattning. De allmänna förvaltningsdomstolarna bedöms därmed inte påverkas av förslagen.

Förslagen bedöms enbart ha marginella effekter för statliga myndigheter i deras roll som arbetsgivare.

Marginella konsekvenser för företag

Små och stora företag i olika branscher som har anställda som är föräldrar med möjlighet att ta ut föräldrapenning kan komma att påverkas av förslagen. Hur många av de anställda som använder föräldrapenning på arbetsfri tid är inte känt. En mindre andel av de föräldrar som i dag använder föräldrapenning på det sättet kan med förslagen komma att utöka sin ledighetstid något, genom att föräldrarna tar ut ersättning på en angränsande dag till den arbetsfria tiden. Andra föräldrar kan komma att använda dagarna på ett delvis annat sätt än tidigare, men inte förändra sin sammanlagda tid med frånvaro från arbetet. En grupp kan förväntas välja att inte nyttja de aktuella dagarna alls. Inte heller då påverkas den totala frånvaron från arbetet. Det är inte möjligt att göra en närmare uppskattning av hur ett eventuellt förändrat uttagsmönster och därmed frånvaro från arbetet kan komma att fördelas mellan branscher och hur det kan komma att variera beroende på företagets storlek.

Det är heller inte känt hur vanligt det är att föräldrar använder sig av möjligheten att fortsätta arbeta i hög utsträckning, och i så fall i vilken omfattning, samtidigt som de tar ut föräldrapenning på lägstanivå eller grundnivå. De föräldrar som i dag har ett sådant nyttjande behöver med förslaget avstå från arbete i högre omfattning än tidigare om de önskar nyttja lägstanivådagar och grundnivådagar med t.ex. hel förmånsnivå. Förslagen förväntas ha marginell påverkan på föräldrarnas totala ledighet.

Förslagen innebär inte någon utökad ledighetsrätt eller någon förlängd rätt till ersättning jämfört med dagens situation. Förslagen bedöms därmed inte ha någon större påverkan på arbetsutbudet, även om effekten som tidigare nämnts är svår att bedöma. Påverkan på företagens kostnader, planeringsförutsättningar och kompetensförsörjning förväntas därför att bli marginell. Det bedöms därmed inte finnas någon anledning att särskilt anpassa informationsinsatser och ikraftträdande till små företag. *Regelrådet* instämmer i bedömningen.

Eftersom många egenföretagare inte har någon fastställd normalarbetstid och normalt inte i kollektivavtal har några utpekade arbetsfria dagar kommer förslaget om begränsning av uttag av lägstanivådagar och grundnivådagar på arbetsfri tid inte att ha någon större påverkan på egenföretagare, något som *Svenskt Näringsliv* instämmer i. Generellt kan sägas att manliga företagare har lägre nyttjande av föräldrapenning än kvinnliga. Framför allt har män med eget företag ett lågt nyttjande, i förhållande till hur mäns uttag av föräldrapenning ser ut i andra sektorer på arbetsmarknaden. Företagare anför ofta att möjligheten att använda föräldrapenning flexibelt är en viktig aspekt för att kunna nyttja föräldrapenning. Med nuvarande regelverk kan företagaren exempelvis arbeta del av dag och vara ledig med barnet del av dag och detta är en möjlighet som kommer att kvarstå. Det är vanligare att egenföretagare har ersättning på grundnivå än vad som är fallet för anställda.

Konsekvenser för jämställdheten

Målet för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Utifrån detta mål har sex delmål satts upp (prop. 2005/06:155 och skr. 2016/17:10). Följande delmål har en koppling till förslagen:

- Ekonomisk jämställdhet. Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.
- En jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemarbetet och ha möjligheter att ge och få omsorg på lika villkor.

Omsorgsarbetet om barn, mätt som uttagna föräldrapenningdagar och sammantagen skattad föräldraledighetslängd, är ojämnt fördelat mellan män och kvinnor. Det gäller särskilt när barnet är litet. En ojämn fördelning av föräldraledighet och föräldrapenning innebär ofta att kvinnor är borta från arbetsmarknaden längre tid än män för att ge omsorg till barn. Längre föräldraledigheter och deltidsarbete har en stark samvariation med negativa arbetsmarknadseffekter för exempelvis kvinnors löner och i förlängningen deras livsinkomster. Kvinnor använder lägstanivådagar och grundnivådagar i betydligt högre grad än män. Det innebär att de utifrån nuvarande uttagmönster kan komma att påverkas mer än män av förslagen, även om lägstanivådagarna som utgångspunkt är delade lika mellan föräldrarna. Det är okänt om fler män än kvinnor använder lägstanivådagar på arbetsfri tid och i så fall i vilken omfattning. En begränsning kan få till följd såväl att färre dagar på lägstanivå tas ut av män än vad som är fallet i dag, som att män väljer att använda föräldrapenning även på en angränsande dag och att män som en följd av detta tar ut fler dagar. Även begränsningen av möjligheten att arbeta samtidigt som föräldern har ersättning på grundnivå eller lägstanivå kan få olika utfall och konsekvenser för fördelningen av uttagna föräldrapenningdagar mellan kvinnor och män. Sammantaget görs antagandet att något färre dagar med lägstanivå och grundnivå kommer att användas som en följd av reformen.

Jämställdhetsmyndigheten vill se en tydligare analys av förslagets effekter på de som har ersättning på grundnivå och har låga inkomster. Av de föräldrar som använder föräldrapenning på grundnivå är huvuddelen kvinnor och ofta har de lägre inkomster än föräldrar som kvalificerat sig för ersättning på sjukpenningnivå. Förslagets ekonomiska konsekvenser för denna grupp bedöms sammantaget som liten. För föräldrar med lägre inkomster är uttagmönstret oftast mer sammanpressat, med ett mer intensivt uttag när barnet är litet och med färre dagar som sparas till dess att barnet är äldre, jämfört med föräldrar med högre inkomster. Möjligheterna att spara och därmed använda föräldrapenning på lägstanivå eller grundnivå på arbetsfri tid när föräldern återgått i arbete är därmed begränsade. Om föräldrarna dessutom har ersättning på grundnivå på grund av svag arbetsmarknadsanknytning och är arbetslösa är samtliga dagar arbetsfria och den gruppen föräldrar berörs därmed inte av begränsningen. De föräldrar som har anställning och har planerat uttag av föräldrapenning på grundnivå på arbetsfri tid behöver planera om sitt uttag av föräldrapenning, liksom övriga som berörs av förslaget.

Förslagen bedöms inte på något väsentligt sätt påverka måluppfyllelsen för de nämnda delmålen.

Konsekvenser för barn

I FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) tydliggörs att det är föräldrarna, eller i förekommande fall andra vårdnadshavare, som har det huvudsakliga och även gemensamma ansvaret för barnets uppfostran och utveckling (artikel 18). Ett barn har även rätt att bli omvårdat av sina föräldrar (artikel 7). För att garantera och främja de rättigheter som anges i konventionen åläggs en stat att ge lämpligt stöd till föräldrar och vårdnadshavare då de fullgör sitt ansvar för barnets uppfostran och utveckling (bl.a. artikel 18.2 och artikel 26).

Föräldraförsäkringen ger i dag goda förutsättningar för föräldrar att ta ett gemensamt ansvar för barnets uppfostran och utveckling. Samtliga barn vars föräldrar är försäkrade för föräldrapenning i Sverige kan komma att omfattas av förslaget om begränsningar i möjligheten att nyttja föräldrapenning på lägstanivå. Ett mindre antal barn berörs av förslaget om att begränsa möjligheten att nyttja grundnivådaggar.

Begränsningen av möjligheten att använda föräldrapenning på arbetsfri tid innebär inte någon inskränkning av möjligheten till föräldraledighet i stort eller någon förkortning av det totala antalet dagar som är möjliga att nyttja. Föräldrarna kan som en följd av förslaget välja att koncentrera föräldrapenninguttaget ytterligare till den ofta längre sammanlagda föräldraledighet som är vanlig när barnet är litet. Det skulle innebära en viss förstärkning av hushållets ekonomi under den tiden. För de föräldrar som fortsatt önskar använda lägstanivådaggar på arbetsfri tid behöver ytterligare föräldraledighet tas ut under anslutande tid. Om dagarna omfördelas från en arbetsfri dag till en arbetsdag förändras inte den totala föräldraledighetstiden, men om dagen annars inte hade använts kan föräldraledigheten med barnet komma att öka. För de föräldrar som sparat lägstanivådaggar och eventuellt grundnivådaggar för att enbart ta ut dem på arbetsfri tid, och inte önskar ändra sitt uttag trots förslagen, minskar utbetalningarna från föräldrapenningen då de sparade dagarna inte kommer att kunna nyttjas på det sättet med de förslag som nu lämnas. Effekten på föräldrarnas tid med barnet bedöms vara av begränsad omfattning och betydelse. Sammanfattningsvis bedöms förslagen inte ha någon betydande påverkan på barns uppväxtvillkor.

Övriga konsekvenser

Förslagen bedöms enbart ha marginella effekter för kommuner och regioner, och då i deras roll som arbetsgivare. Förslagen påverkar inte den kommunala självstyrelsen. Förslagen bedöms inte heller påverka den fria rörligheten inom EU och medför inte i övrigt några särskilda konsekvenser för EU- eller EES-medborgare. Förslagen bedöms vara förenliga med EU-rätten.

Om förslagen skulle innebära att totalt sett fler föräldrapenningdagar används för dagar då föräldern annars hade arbetat skulle det kunna medföra en något högre total frånvaro från arbetsmarknaden. Effekten på antalet arbetade timmar bedöms dock vara försumbar.

Förslagen bedöms inte ha några effekter på sysselsättningen eller ha några konsekvenser när det gäller brottslighet, miljö eller för målet för integrationspolitiken.

3.10 Förslag om förlängning och nedtrappning av det tillfälliga tilläggsbidraget till barnfamiljer inom bostadsbidraget

3.10.1 Ärendet och dess beredning

Inom Socialdepartementet har promemorian Förlängning och nedtrappning av det tillfälliga tilläggsbidraget till barnfamiljer inom bostadsbidraget tagits fram (S2024/01510). I promemorian föreslås att tilläggsbidraget förlängs t.o.m. juni 2025 och att det förlängs på en nivå om 25 procent av det preliminära bostadsbidraget. En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 2, avsnitt 1*. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 2, avsnitt 2*. Promemorian har remissbehandlats och en förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 2, avsnitt 3*. Remissyttrandena finns tillgängliga i Socialdepartementet (S2024/01510).

3.10.2 Bestämmelser om bostadsbidrag

Bostadsbidraget är en inkomstprövad socialförsäkringsförmån som har såväl bostadspolitiska som familjepolitiska syften. Bidraget lämnas dels till barnfamiljer, dels till ungdomar som fyllt 18 men inte 29 år och som inte har barn. Bestämmelser om bostadsbidrag finns i 95–98 kap. socialförsäkringsbalken, förkortad SFB.

Bostadsbidrag till barnfamiljer lämnas till hushåll med barn som är yngre än 18 år eller som får förlängt barnbidrag eller studiehjälp. Rätt till bostadsbidrag som barnfamilj gäller för den som har vårdnaden om barn och varaktigt bor tillsammans med barnet, på heltid eller växelvis ungefär halva tiden, och för den som med anledning av vårdnad eller umgänge tidvis har barn boende i sitt hem.

Barnfamiljer kan dels få ett bidrag till bostadskostnader, dels ett bidrag för att barn stadigvarande bor eller tidvis vistas i hushållet. Det senare lämnas som särskilt bidrag för hemmavarande barn, som särskilt bidrag för barn som bor växelvis och som bidrag för umgängesbarn.

Bostadsbidragets storlek bestäms av hushållets sammansättning, den bidragsgrundande bostadskostnaden, bostadens storlek och den bidragsgrundande inkomsten.

3.10.3 Det tillfälliga tilläggsbidraget till barnfamiljer inom bostadsbidraget förlängs och trappas ned

Regeringens förslag: Bostadsbidrag i form av tilläggsbidrag till barnfamiljer ska fortsätta att lämnas t.o.m. den 30 juni 2025.

Bostadsbidrag i form av tilläggsbidrag till barnfamiljer ska lämnas månadsvis med ett belopp som motsvarar 25 procent av det preliminära bostadsbidraget för samma månad.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Kronofogdemyndigheten*, *Pensionsmyndigheten* och *Socialstyrelsen* tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget. *Hyresgästföreningen*, *Landsorganisationen (LO)*, *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)* och *Sveriges Makalösa Föräldrar* tillstyrker förslaget om en förlängning av tilläggsbidraget men avstyrker eller är negativa till en nedtrappning av det. Även *Sveriges Stadsmissioner* avstyrker förslaget om en nedtrappning. *Inspektionen för socialförsäkringen (ISF)* avstyrker utformningen av tilläggsbidraget.

Hyresgästföreningen, SKR och Sveriges Makalösa Föräldrar för fram att situationen för ekonomiskt utsatta barnfamiljer är fortsatt svår, med bl.a. höjda hyror, fler vräkningar och ökad matfattigdom. Även Sveriges Stadsmissioner för fram att den ekonomiska krisen fortfarande pågår för barnfamiljer i ekonomisk utsatthet. Hyresgästföreningen, LO och SKR framhåller att kostnaderna ligger kvar på en högre nivå trots att inflationen minskar. Hyresgästföreningen, SKR och Sveriges Makalösa Föräldrar anser att bostadsbidraget behöver höjas permanent och anpassas till den ekonomiska utvecklingen, bl.a. genom höjda beloppsgränser för hyror och inkomster. Hyresgästföreningen anser att det tillfälliga tilläggsbidraget behövs till dess att sådana permanenta förbättringar har genomförts. Även Sveriges Stadsmissioner för fram liknande synpunkter. LO anser också att det behövs en övergripande reformering av bostadsbidraget för att det bättre ska motsvara fördelningspolitiska syften och behov. SKR anser att det krävs långsiktiga lösningar för att skapa en förutsägbarhet för enskilda hushåll och den kommunala ekonomin vid handläggning av ekonomiskt bistånd och framhåller att det saknas en analys av vad nedtrappningen innebär för enskilda och kommuner. Sveriges Makalösa Föräldrar anser att försörjningsstödet inte

ska påverkas negativt när bostadsbidraget höjs. Hyresgästföreningen, Sveriges Makalösa Föräldrar och Sveriges Stadsmissioner framhåller bl.a. behovet av att införa månadsuppgifter för att minska återbetalningskraven. LO anser att barnbidraget bör höjas.

ISF saknar en utredning av alternativa sätt att uppnå det angivna målet, en tillfredsställande beredning av ärendet samt en utförlig uppföljning av hur det tillfälliga tilläggsbidraget hittills har fungerat. ISF anser att det behöver analyseras vad en nedtrappning, och ett eventuellt avskaffande av tilläggsbidraget, skulle få för konsekvenser för utsatta barnfamiljers ekonomi. ISF för fram att prisnivån och kostnaderna inte kommer att sjunka samt att det inte är säkert att mottagare av bostadsbidrag kommer att få del av löneökningar på samma sätt som majoriteten av befolkningen.

Försäkringskassan lyfter fram att mer långsiktiga och hållbara lösningar är bättre för såväl mottagarna som Försäkringskassan. Försäkringskassan påpekar också att utformningen av tilläggsbidraget medför en viss risk för felaktiga utbetalningar, vilket beror på att tilläggsbidraget inte omfattas av reglerna om avstämning och slutligt bostadsbidrag.

Konjunkturinstitutet efterfrågar en tydligare problematisering kring grupper med låga inkomster som inte kompenseras för den senaste tidens prishöjningar, bl.a. barnfamiljer med försörjningsstöd. Vidare anser institutet att tilläggsbidraget försvårar hushållens planering, att reallönerna inte kommer att återhämta sig under första halvåret 2025 utan först 2027 och att förslaget inte fullt ut uppnår sitt syfte att stötta barnfamiljer med små ekonomiska marginaler eftersom bostadsbidrag inte alltid söks av de som har rätt till det. Därtill framförs att prisnivån fortsatt kommer att vara hög och att reallöneökningarna inte berör de som saknar löneinkomster.

Skälen för regeringens förslag: De senaste årens höga inflation har inneburit en tung ekonomisk börda för hushållen. Nu har inflationen fallit tydligt och väntas hamna strax under inflationsmålet på 2 procent 2024 (mätt med KPIF). Även om inflationsbekämpningen varit framgångsrik återstår fortfarande utmaningar för den svenska ekonomin. De kvardröjande effekterna av den höga inflationen är fortsatt påtagliga, särskilt för barnfamiljer. Köpkraften har inte återställts till den nivå som rådde innan inflationen började stiga kraftigt. Regeringen vill därför stötta återhämtningen genom att stärka hushållens köpkraft.

Många förmåner och bidrag följer prisutvecklingen genom att de är knutna till prisbasbeloppet, exempelvis garantipension för pensionärer med låg eller ingen inkomstpension och omvårdnadsbidraget som lämnas till familjer med barn med funktionsnedsättning. Bostadsbidraget däremot, liksom andra förmåner som lämnas till barnfamiljer som barnbidrag (inkl. flerbarnstillägg) och underhållsstöd, följer inte kostnadsutvecklingen utan lämnas med nominellt fastställda belopp.

Kostnader för boende är den största enskilda utgiftsposten för många barnfamiljer. Bostadsbidraget är en inkomstprövad förmån som betalas ut till barnfamiljer med svag ekonomi. Av den anledningen är bostadsbidraget en lämplig förmån att använda för att ge ett extra ekonomiskt stöd till barnfamiljer med låga inkomster. För att minska risken att barnfamiljer inte kan betala sina boendekostnader till följd av en extraordinär situation har bostadsbidraget till barnfamiljer förstärkts med ett tilläggsbidrag. Det tillfälliga tilläggsbidraget lämnas i en följd under perioden 1 juli 2022–31 december 2024.

Tilläggsbidraget lämnades under delar av 2020 och 2021 samt för perioden 1 juli 2022–30 juni 2023 med 25 procent av det preliminära bostadsbidraget och lämnas

sedan den 1 juli 2023 med ett belopp som motsvarar 40 procent av det preliminära bostadsbidraget för samma månad.

Det är fortsatt lågkonjunktur i svensk ekonomi men en konjunkturåterhämtning bedöms inledas mot slutet av 2024 och hushållens köpkraft väntas stärkas.

Tilläggsbidraget är ett stöd av extraordinär karaktär som lämnas under en begränsad tidsperiod, först under en period med covid-19-pandemin följt av en period med hög inflation. Nu när den ekonomiska utvecklingen har vänt och framtiden ser ljusare ut minskar behovet av detta extraordinära bidrag.

Mot denna bakgrund bör det tillfälliga tilläggsbidraget till barnfamiljer med bostadsbidrag förlängas en period och samtidigt trappas ned. Tilläggsbidraget bör därför förlängas till och med den 30 juni 2025 och lämnas med ett belopp som motsvarar 25 procent av det preliminära bostadsbidraget för samma månad. Nedtrappningen till 25 procent av det preliminära bostadsbidraget innebär att tilläggsbidraget kommer att lämnas på samma nivå som gällde under delar av 2020 och 2021 samt för perioden 1 juli 2022–30 juni 2023.

Flera remissinstanser, bl.a. *Hyresgästföreningen*, *ISF*, *Konjunkturinstitutet* och *LO*, för fram att prisnivån kommer att vara fortsatt hög. Konjunkturinstitutet och LO framhåller även att det kommer att dröja innan reallönerna och hushållens köpkraft kommer att ha återhämtat sig. Konjunkturinstitutet och även ISF för fram att ökade reallöner inte kommer att beröra alla hushåll med bostadsbidrag. Flera remissinstanser, bl.a. *Hyresgästföreningen*, *Sveriges Makalösa Föräldrar* och *SKR*, framhåller att den ekonomiska situationen är fortsatt svår för många barnfamiljer med små ekonomiska marginaler.

Regeringen vill i detta sammanhang nämna att bostadsbidraget till sin konstruktion består av fasta nominella belopp och att det därför inte räknas upp med inflationen eller pris- och löneutvecklingen. Det ekonomiska läget har dock varit extraordinärt under de senaste åren, vilket har motiverat en tillfällig åtgärd i form av ett tilläggsbidrag. En konjunkturåterhämtning bedöms inledas mot slutet av 2024 och hushållens köpkraft väntas stärkas. Det innebär att behovet av ett extraordinärt stöd som det tillfälliga tilläggsbidraget minskar. Bostadsbidraget är en inkomstprövad förmån och har därmed marginaleffekter. För grupper som har en svag förankring på arbetsmarknaden kan inkomstprövade bidrag i ett längre perspektiv minska drivkrafterna till egen försörjning. Det är betydelsefullt att fler personer kommer i arbete och klarar sin försörjning på det sättet. Personer som har ett arbete har också en betydligt lägre risk för låg ekonomisk standard. Mot denna bakgrund bedömer regeringen att en förlängning av tilläggsbidraget för att fortsätta stödja ekonomiskt utsatta hushåll, samtidigt som det trappas ned från 40 till 25 procent av det preliminära bostadsbidraget, får anses vara en väl avvägd åtgärd.

Några remissinstanser, bl.a. *Försäkringskassan* och *Konjunkturinstitutet*, för fram att det kan finnas vissa risker med det tillfälliga tilläggsbidraget, bl.a. att de tillfälliga förlängningarna gör att hushållen får svårare att planera sin ekonomi och att utformningen av tilläggsbidraget medför en viss risk för felaktiga utbetalningar eftersom tilläggsbidraget inte omfattas av reglerna om avstämning och slutligt bostadsbidrag. Även *SKR* anser att de tillfälliga förlängningarna skapar en ekonomisk osäkerhet för enskilda och kommuner. Regeringen anser att fördelarna med att kunna ge barnfamiljer med låga inkomster ett tillfälligt ekonomiskt stöd, men nu åter på den lägre nivån, i en extraordinär situation och under en begränsad tid, överväger de risker som remissinstanserna för fram.

Flera remissinstanser, bl.a. *Konjunkturinstitutet* och *Sveriges Makalösa Föräldrar*, framhåller att tilläggsbidraget inte påverkar den ekonomiska situationen för vissa

grupper, t.ex. hushåll med försörjningsstöd. Regeringen konstaterar att förslaget utgår från bostadsbidraget och att frågor om försörjningsstöd inte omfattas av detta lagstiftningsärende.

Flera remissinstanser, bl.a. LO, SKR och Sveriges Makalösa Föräldrar, anser att bostadsbidraget behöver förstärkas permanent. Även Sveriges Stadsmissioner för fram liknande synpunkter. Försäkringskassan anser att mer långsiktiga lösningar är att föredra framför återkommande tillfälliga förlängningar. Som framgår ovan är tilläggsbidraget en tillfällig åtgärd i en extraordinär situation. Denna situation har dock pågått under en längre tid än som varit möjligt att förutse, där en pandemi följdes av en period med hög inflation. Frågan om permanenta förändringar av bostadsbidraget omfattas inte av detta lagstiftningsärende. Regeringen har i budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 utg.omr. 12 avsnitt 3.8) aviserat sin avsikt att återkomma med förslag om att använda uppgifter i arbetsgivardeklarationerna på individnivå hos Skatteverket som inkomstunderlag vid beräkning av bostadsbidrag, vilket innebär en minskad risk för återkrav och en bättre överensstämmelse mellan bostadsbidraget och den aktuella ekonomiska situationen för hushåll med bostadsbidrag.

Flera remissinstanser, bl.a. Hyresgästföreningen och Konjunkturinstitutet, lyfter återkravproblematiken inom bostadsbidraget och att många hushåll av den anledningen sannolikt avstår från att ansöka om bostadsbidrag. Som framgår ovan har regeringen för avsikt att återkomma med förslag om att bostadsbidrag ska baseras på mer aktuella inkomstuppgifter i syfte att minska risken för felaktiga utbetalningar, återkrav och skuldsättning.

3.10.4 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Lagändringen i fråga om tilläggsbidragets storlek ska träda i kraft den 1 januari 2025. Äldre bestämmelser ska fortfarande gälla för bostadsbidrag som avser tid före ikraftträdandet.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig särskilt över förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Lagändringen i fråga om tilläggsbidragets storlek bör träda i kraft så snart som möjligt, vilket bedöms vara den 1 januari 2025. Äldre bestämmelser bör fortfarande gälla för bostadsbidrag som avser tid före ikraftträdandet.

3.10.5 Konsekvenser

Barnfamiljer med bostadsbidrag

Enligt statistik från Försäkringskassan var det 126 000 hushåll som tog emot bostadsbidrag i december 2023. Av dessa var den dominerande delen, 106 100 hushåll, barnhushåll, vilket motsvarar knappt 84 procent, se tabell 3.7.

Den övervägande delen av barnhushållen, knappt 86 300, utgörs av hushåll med minst ett hemmavarande barn. Den vanligaste förekommande mottagaren av bostadsbidrag för barnhushåll är gruppen ensamstående kvinnor som står för 65 procent av barnhushållen. Andelen ensamstående män var 11 procent. Cirka 76 procent av barnhushållen som tar emot bostadsbidrag består således av ensamstående med barn. Knappt en fjärdedel av de barnfamiljshushåll som fick bostadsbidrag bestod av sammanboende sökande.

Tabell 3.7 Antal och andel barnhushåll med bostadsbidrag i december 2023

Hushållstyp	Antal hushåll	Andel
Hemmavarande barn	86 300	81 %
Växelvist boende barn	16 200	15 %
Umgängesbarn	3 700	3 %
Sammanboende sökande	25 600	24 %
Ensamstående sökande	80 500	76 %

Källa: Försäkringskassan.

De barnfamiljer som tar emot bostadsbidrag har som grupp en annan försörjningsprofil än övriga barnfamiljer. För 84 procent av de hushåll som inte tar emot bostadsbidrag är löneinkomster den huvudsakliga försörjningen. Motsvarande siffra för hushåll med bostadsbidrag är 53 procent. Bland barnfamiljer som tar emot bostadsbidrag är det 27 procent av de ensamstående som även får ekonomiskt bistånd. För sammanboende mottagare är siffran 33 procent. Beräkningarna är gjorda i FASIT och är en prognos för 2024. FASIT är en mikrosimuleringsmodell som beräknar effekterna av förändringar i skatte-, avgifts- och transfereringssystemen för individer och hushåll.

För hushåll som får inkomstprövade bidrag såsom bostadsbidrag uppkommer margineffekter, t.ex. när en förälder börjar arbeta eller ökar sin arbetstid. Margineffekterna medför att de ekonomiska drivkrafterna till arbete minskar, vilket kan påverka arbetsutbudet negativt. Tilläggsbidraget ökar margineffekterna något. I och med att tilläggsbidraget i allmänhet tillkommit efter det att individerna har sökt bostadsbidrag och det enbart varit tillfälligt, är sannolikheten att tilläggsbidraget kommer att påverka arbetsutbudet i någon större omfattning liten. Många mottagare av bostadsbidrag är ensamstående kvinnor med barn. Svaga incitament till arbete kan leda till lägre arbetskraftsdeltagande, vilket i sin tur kan bidra till att vissa hushåll med barn får en långvarigt låg ekonomisk standard. Risken kan vara särskilt stor för grupper som i genomsnitt har en svagare förankring på arbetsmarknaden, t.ex. utrikes födda kvinnor. I ett kort perspektiv är det sannolikt mindre problematiskt, men i ett längre perspektiv riskerar hushåll som uppbär bostadsbidrag större risker än andra hushåll att inte komma i arbete, till följd av margineffekterna. Det är betydelsefullt att fler personer kommer i arbete och klarar sin försörjning på det sättet. Personer som har ett arbete har en betydligt lägre risk för låg ekonomisk standard.

Bostadsbidrag betalas i större utsträckning ut till barnhushåll med låga inkomster, bland vilka andelen ensamstående föräldrar och utrikes födda föräldrar är relativt hög.

Att den övervägande andelen barnhushåll är ensamförälderhushåll beror inte enbart på att ensamstående ofta har låg ekonomisk standard – även om det är vanligare i den gruppen – utan även på att de individuella inkomstgränserna inom bostadsbidraget för makar eller sambor är bestämda till en nivå som motsvarar hälften av inkomstgränsen för en ensamstående förälder.

Såväl inkomster och boendekostnader som storleken på hushållet påverkar hur mycket som lämnas i preliminärt bostadsbidrag. I tabell 3.8 visas genomsnittlig månadsinkomst och genomsnittligt bostadsbidrag per månad för olika hushållstyper.

Den genomsnittliga bidragsgrundande inkomsten i december 2023 för samtliga barnhushåll var 16 300 kronor per månad. I genomsnitt utbetalades 2 400 kronor per månad i bostadsbidrag till barnhushåll med bostadsbidrag. Den genomsnittliga bostadskostnaden för barnhushåll med bostadsbidrag var 7 600 kronor i månaden i december 2023. Notera att bostadsbidragets inkomstgränser leder till att inkomsten per person är lägre i sammanboende hushåll än för ensamstående.

Tabell 3.8 Bidragsgrundande inkomst och bidragsbelopp per barnhushållstyp i kronor inom bostadsbidraget, december 2023

Hushållstyp	Månadsinkomst	Bostadsbidrag
Samtliga barnhushåll	16 300	2 400
Hemmavarande barn	16 000	2 500
Växelvist boende barn	18 800	1 900
Umgängesbarn	12 700	1 900
Sammanboendehushåll	18 400	2 300
Ensamstående hushåll	15 700	2 500

Källa: Försäkringskassan.

Konsekvenser för statens budget

Den förlängning av tilläggsbidraget som föreslås innebär att Försäkringskassan ska fortsätta att lämna tilläggsbidrag till de barnhushåll som får bostadsbidrag under perioden januari–juni 2025, men på en lägre nivå. Tilläggsbidraget föreslås beräknas för varje månad med en omräkningsfaktor på 25 procent, dvs. 0,25 av det beräknade och utbetalade ordinarie preliminära bostadsbidraget. Det vill säga på samma nivå som gällde under delar av 2020 och 2021 samt för perioden 1 juli 2022–30 juni 2023, i stället för den omräkningsfaktor på 40 procent som använts sedan den 1 juli 2023. De hushåll som nås beskrivs närmare ovan. Kostnaden har beräknats med hjälp av mikrosimuleringsmodellen FASIT till att bli ca 412 miljoner kronor för anslaget bostadsbidrag. Tilläggsbidraget finansieras från samma anslag som det ordinarie bostadsbidraget.

Tilläggsbidraget har, som tidigare nämnts, lämnats under flera perioder sedan 2020. Kostnaden för tilläggsbidraget har minskat från 585 miljoner kronor 2020 till 463 miljoner kronor under motsvarande period 2022. Minskningen beror på ett sjunkande antal barnhushåll som tar emot bostadsbidrag. För 2023 blev beloppet högre, 1 124 miljoner kronor, både med anledning av att tilläggsbidraget betalades ut hela kalenderåret och eftersom det betalades ut med ett högre belopp under perioden juli–december 2023 genom en högre omräkningsfaktor än vid föregående perioder. Under perioden januari–december 2024 beräknas kostnaden enligt Försäkringskassans senaste prognos bli 1 360 miljoner kronor.

Konsekvenser för statliga myndigheter

Försäkringskassan

Den föreslagna förlängningen av tilläggsbidraget bedöms innebära vissa administrativa och ekonomiska konsekvenser för Försäkringskassan. Försäkringskassan ska fortsätta att beräkna och betala ut tilläggsbidraget i ett stort antal ärenden. Eftersom det inte krävs en ansökan för att få tilläggsbidraget bedöms inte förslaget leda till en mer omfattande handläggning hos Försäkringskassan. Förlängningen bedöms inte kräva några omfattande åtgärder avseende myndighetens it-system, utan tidigare utvecklade system kan användas även fortsatt. Sammantaget bedöms Försäkringskassans ökade administrationskostnader med anledning av förslaget som mycket begränsade och därmed rymmas inom myndighetens ekonomiska ram.

De allmänna förvaltningsdomstolarna

Beslut om tilläggsbidrag inom bostadsbidraget kan i försumbar omfattning antas komma att överklagas till de allmänna förvaltningsdomstolarna. Beslut om tilläggsbidrag är gynnande. Det kan inte uteslutas att hushåll utan barn i något fall ansöker om tilläggsbidrag eller att Försäkringskassans beräkning av tilläggsbidraget till barnfamiljer överklagas i enstaka fall. Det har inte framkommit att antalet begäran om

omprövning eller överklaganden har ökat till följd av införandet av tilläggsbidraget. Förslaget torde således komma att medföra mycket få tillkommande mål hos domstolarna. Förslaget bedöms därmed inte ge upphov till kostnadsökningar för de allmänna förvaltningsdomstolarna.

Konsekvenser för jämställdheten

Förslaget förväntas påverka jämställdheten i mindre utsträckning. Tilläggsbidraget gäller under en begränsad period. Det är fler kvinnor än män som är mottagare av bostadsbidrag i dag och därmed kommer även tilläggsbidraget i större utsträckning att nå hushåll med kvinnor med försörjningsansvar än hushåll med män med försörjningsansvar. Av de ensamstående hushållen står kvinnorna för 85 procent. Tilläggsbidraget innebär därför att fler kvinnor än män med försörjningsansvar får en något förbättrad ekonomisk situation.

Sveriges Stadsmissioner framför att nedtrappningen av tilläggsbidraget kommer att drabba ensamstående kvinnor med barn i ekonomisk utsatthet och förorsaka ytterligare ekonomisk ojämställdhet. Regeringen vill även i detta sammanhang framhålla att tilläggsbidraget är en tillfällig åtgärd i en extraordinär situation och som lämnas under en begränsad tid.

Konsekvenser för barn

Enligt FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) ska barnet ses som en individ med egna rättigheter. Barnkonventionen har fyra grundprinciper: skydd mot diskriminering (artikel 2), barnets bästa (artikel 3), rätten till liv, överlevnad och utveckling (artikel 6), samt åsiktsfrihet, delaktighet och rätten att bli hörd (artikel 12). Principerna ska vara vägledande vid tolkningen och tillämpningen av övriga bestämmelser i konventionen, men har också en självständig betydelse. Tilläggsbidraget innebär att vissa föräldrar får en förbättrad ekonomisk situation på kort sikt, vilket också bör innebära en förbättring för berörda barn på kort sikt.

Sveriges Makalösa Föräldrar saknar resonemang kring konsekvenserna av en nedtrappning av tilläggsbidraget, bl.a. vad gäller konsekvenser för barn. *Socialstyrelsen* efterfrågar en mer utförlig analys kring barn i familjer som är beroende av försörjningsstöd.

Regeringen konstaterar att förslaget gäller bostadsbidraget och utformningen av det tillfälliga tilläggsbidraget till barnfamiljer. Regeringen konstaterar också att det tydligt har framgått att tilläggsbidraget är en tillfällig åtgärd som lämnas i en extraordinär situation och under en begränsad period.

Konsekvenser för enskilda

Tilläggsbidraget för barnhushåll som tar emot bostadsbidrag innebär positiva eller inga konsekvenser för olika typer av hushåll med bostadsbidrag på kort sikt. Samtliga barnhushåll med bostadsbidrag kommer att få ett tilläggsbidrag och därmed ett högre totalt bidrag med förslaget. Detta kan exempelvis innebära ett minskat behov av ekonomiskt bistånd från kommunen. När det gäller hushåll med försörjningsstöd kan den ekonomiska situationen förbli oförändrad eftersom det ekonomiska biståndet minskas i samma utsträckning som tilläggsbidraget höjer bostadsbidraget. Tilläggsbidraget kan dock bidra till att fler familjer kan klara sin försörjning utan ekonomiskt bistånd från kommunen.

Ekonomiskt bistånd i form av försörjningsstöd består av riksnormen, som är en miniminivå för de behov som normen ska täcka samt faktiska skäliga kostnader för

bl.a. boende och hushållsel. Hushåll med ekonomiskt bistånd får därmed sina faktiska skäligena kostnader för bl.a. boende och hushållsel täckta av biståndet. Riksnormen inom försörjningsstödet fastställs årligen och grundar sig på Konsumentverkets senaste pris- och konsumtionsundersökningar samt på regeringens prognos för konsumentprisindex (KPI) för innevarande år. För 2024 har regeringen fastställt riksnormen till 8,7 procent högre än 2023 års riksnorm. År 2023 höjdes riksnormen med 8,6 procent. Det kan jämföras med höjningen av riksnormen mellan exempelvis 2021 och 2022 då höjningen var 1,6 procent.

Under 2023 betalades tilläggsbidrag ut till 141 100 hushåll, vilket är 12 800 fler än 2022. Under 2023 var det 7 761 mottagare som efter avstämning fick betala tillbaka bostadsbidraget i sin helhet utan att behöva betala tillbaka det tillfälliga tilläggsbidraget. Inte heller de som fick för mycket i preliminärt bostadsbidrag blev återbetalningsskyldiga för tilläggsbidraget. Motsvarande gällde de som fick för lite i bostadsbidrag. De fick inte någon tilläggsutbetalning för tilläggsbidraget.

För 2025 beräknas det genomsnittliga preliminära månadsbeloppet för barnhushåll bli 2 700 kronor i månaden. Det skulle ge ett snittbelopp för tilläggsbidraget på 680 kronor per månad under perioden januari–juni 2025. I Försäkringskassans prognos från juli 2024 antas cirka 100 000 barnhushåll, i genomsnitt få bostadsbidrag under 2025. I tabell 3.9 visas hur olika typfall av hushåll påverkas av tilläggsbidraget.

Tabell 3.9 Effekt av tilläggsbidraget för olika typfallshushåll, ensamstående, kronor per månad

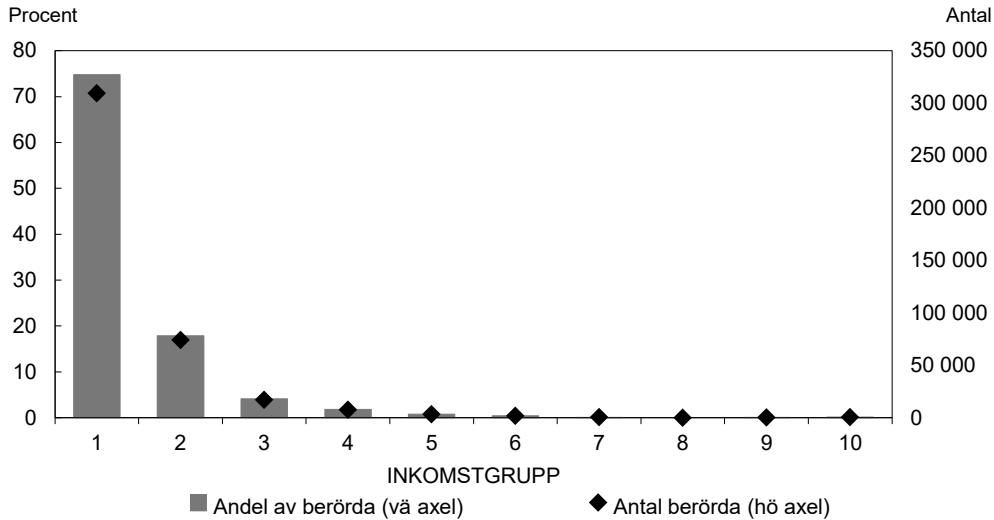
Antal barn	Boendekostnad	Bostadsbidrag idag	Bostadsbidrag inkl. tillägg	Summa tilläggsbidrag/höjd disponibel inkomst ¹
1	5 500	3 400	4 300	900/0
2	6 800	4 200	5 300	1 100/0
3	7 700	5 200	6 500	1 300/0

¹ Tilläggsbidraget för ett hushåll utan inkomst fastställs enligt tabellen ovan, men för denna grupp med ekonomiskt bistånd blir det inte någon skillnad i disponibel inkomst. För de andra typfallen är tilläggsbidraget samma som ökningen av den disponibla inkomsten.

Källa: Socialdepartementets beräkningar.

ISF saknar en utredning av alternativa sätt att uppnå det angivna målet och en utförlig uppföljning av hur det tillfälliga tilläggsbidraget hittills har fungerat. ISF konstaterar även att promemorian saknar en konsekvensbeskrivning när det gäller påverkan på felaktiga utbetalningar samt en utförlig genomgång av nedtrappningens inverkan på ekonomiskt utsatta barnfamiljers ekonomi. Även *Sveriges Makalösa Föräldrar* för fram liknande synpunkter vad gäller konsekvenser av en nedtrappning av tilläggsbidraget. SKR saknar en analys av vad nedtrappningen innebär för enskilda. Regeringen konstaterar att bostadsbidraget är en träffsäker förmån för att nå barnfamiljer med låga inkomster. Regeringen har varit tydlig med att tilläggsbidraget är en tillfällig åtgärd som lämnas i en extraordinär situation och under en begränsad period. Det har därtill varit en relativt enkel och snabb åtgärd att genomföra när det visat sig att den extraordinära situationen kvarstår under en längre tid än som varit möjligt att förutse.

De individer som bor i hushåll som berörs av förslaget om förlängt tilläggsbidrag tillhör dem med allra lägst inkomst, se diagram 3.13. Av de som omfattas kommer 75 procent av individerna finnas bland den tiondel som har lägst ekonomisk standard. Sammanlagt kommer 93 procent av de berörda återfinnas i de två lägsta inkomstgrupperna. Av det sammanlagt utbetalda tilläggsbidraget kommer 80 procent tillfalla individer i den lägsta inkomstgruppen och 97 procent kommer tillfalla individer i de två lägsta inkomstgrupperna.

Diagram 3.13 Andel av berörda samt antal berörda i respektive inkomstgrupp, 2024

Källa: Socialdepartementets beräkningar i FASIT, prognos 2024, MSTAR 2022 SCB.

Konsekvenser för kommunerna

En förlängning av tilläggsbidraget till barnhushåll med bostadsbidrag enligt förslaget beräknas uppgå till 412 miljoner kronor. För hushåll som samtidigt får ekonomiskt bistånd från sin kommun kommer ett höjt bostadsbidrag att leda till att det ekonomiska biståndet sänks i motsvarande grad.

Kostnaden för ekonomiskt bistånd beräknas bli 113 miljoner kronor lägre under 2025. I övrigt förväntas inte förslaget innebära några konsekvenser för kommunernas handläggning av ekonomiskt bistånd eftersom uppgift om att bostadsbidrag har lämnats redan finns tillgänglig via en digital tjänst och där ingår tilläggsbidraget i posten för bostadsbidrag.

SKR saknar en analys av vad nedtrappningen innebär för kommuner. Regeringen konstaterar att det tydligt har framgått att tilläggsbidraget är en tillfällig åtgärd som lämnas i en extraordinär situation och under en begränsad period. Det har därtill varit en relativt enkel och snabb åtgärd att genomföra när det visat sig att den extraordinära situationen kvarstätt under en längre tid än som varit möjligt att förutse.

Konsekvenser för Sveriges internationella åtaganden

Förslagen bedöms vara förenliga med EU-rätten och med Sveriges övriga internationella åtaganden.

3.11 Författningskommentar

3.11.1 Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

12 kap.

9 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om förmånsnivåer och förvärvsarbete. Övervägandena finns i avsnitt 3.9.5.

Andra stycket tas bort. Det innebär att bestämmelserna i första stycket om i vilken omfattning en förälder kan förvärvsarbete för att få föräldrapenning på en viss förmånsnivå även gäller för föräldrapenning på grundnivå och lägstnivå.

11 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om föräldrapenning under arbetsfri tid. Övervägandena finns i avsnitt 3.9.4.

Ändringen innebär att begränsningen som gäller för ersättning på sjukpenningnivå (se prop. 1994/95:42 s. 25 och 26) utökas till att också gälla för ersättning på grundnivå och lägstanivå, dvs. begränsningen gäller nu för samtliga ersättningsnivåer. Det förtydligas även att den föräldrapenning som tas ut i anslutning till den arbetsfria tiden ska vara på motsvarande eller högre ersättningsnivå som föräldrapenningen på den arbetsfria tiden genom att ”ersättningsnivå” läggs till i bestämmelsen. Vad som avses med förmånsnivå respektive ersättningsnivå framgår av 12 kap. 9 respektive 18 §.

En förälder som vill ta ut hel ersättning på sjukpenningnivå under lördag och söndag, som för föräldern är arbetsfri tid, behöver exempelvis ta ut hel ersättning på sjukpenningnivå även under fredagen eller måndagen. Om föräldern vill ta ut hel ersättning på lägstanivå under en arbetsfri helg kan han eller hon, beroende på vilken typ av ersättning som föräldern kvalificerat sig för, välja att ta ut hel ersättning på lägstanivå, grundnivå eller sjukpenningnivå under den anslutande tiden. Om föräldern enbart tar ut halv ersättning på lägstanivå på t.ex. fredagen kan han eller hon enbart ta ut halv ersättning på lägstanivå under lördag och söndag.

97 kap.

23 a §

Paragrafen reglerar storleken på bostadsbidrag i form av tilläggsbidrag till barnfamiljer. Övervägandena finns i avsnitt 3.10.3.

Ändringen innebär att beloppet med vilket bostadsbidrag i form av tilläggsbidrag till barnfamiljer lämnas sänks från 40 till 25 procent av det preliminära bostadsbidraget för samma månad.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Av *första punkten* följer att de nya bestämmelserna träder i kraft den 1 januari 2025 när det gäller bostadsbidrag och den 1 april 2025 när det gäller föräldrapenning. Enligt *andra punkten* gäller äldre bestämmelser fortfarande för bostadsbidrag som avser tid före den 1 januari 2025 och för föräldrapenning som avser tid för den 1 april 2025.

Övervägandena finns i avsnitten 3.9.7 och 3.10.4.

3.12 Budgetförslag

3.12.1 1:1 Barnbidrag

Tabell 3.10 Anslagsutveckling 1:1 Barnbidrag

Tusental kronor

2023	Utfall	32 971 585	Anslagssparande	417 671
2024	Anslag	33 074 824 ¹	Utgiftsprognos	32 514 598
2025	Förslag	32 048 147		
2026	Beräknat	31 612 232		
2027	Beräknat	31 085 292		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för allmänna barnbidrag, flerbarnstillägg och förlängt barnbidrag enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken. Anslaget får även användas för utgifter för tilläggsbelopp vid familjeförmåner enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.11 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:1 Barnbidrag

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024¹	33 074 824	33 074 824	33 074 824
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Makroekonomisk utveckling			
Volymer	-1 026 677	-1 462 592	-1 989 532
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	32 048 147	31 612 232	31 085 292

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Barnbidraget är ett generellt bidrag och kompenserar för den ökade försörjningsbörda som barn medför för en familj. Allmänt barnbidrag står för ca 88 procent av utgifterna för hela anslaget. Bedömningen av anslagsbehovet görs utifrån SCB:s befolkningsprognoser. Antalet barn i åldern 0–16 år förväntas minska under prognosperioden, vilket innebär att utgifterna blir lägre för allmänt barnbidrag och flerbarnstillägg. Det genomsnittliga antalet utbetalda barnbidrag per månad förväntas minska från 1 911 861 år 2024 till 1 822 068 år 2027. Utgifterna för förlängt barnbidrag ökar svagt under perioden. Utgifterna för tilläggsbelopp beräknas ligga stabilt under prognosperioden men är på längre sikt osäkra. Sammantaget innebär detta att utgifterna för anslaget förväntas minska under perioden.

Regeringen föreslår att 32 048 147 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Barnbidrag* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 31 612 232 000 kronor respektive 31 085 292 000 kronor.

3.12.2 1:2 Föräldraförsäkring

Tabell 3.12 Anslagsutveckling 1:2 Föräldraförsäkring

Tusental kronor

2023	Utfall	46 939 079	Anslagssparande	2 320 871
2024	Anslag	50 530 038 ¹	Utgiftsprognos	48 449 533
2025	Förslag	50 765 281²		
2026	Beräknat	52 331 932		
2027	Beräknat	53 796 618		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² 4 678 353 avser beräknad statlig ålderspensionsavgift för 2025 sedan hänsyn tagits till regleringsbeloppet för 2022 som uppgick till 115 434 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för:

- föräldrapenning, tillfällig föräldrapenning och graviditetspenning enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken,
- statlig ålderspensionsavgift för föräldrapenning, tillfällig föräldrapenning och graviditetspenning enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.13 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:2 Föräldraförsäkring

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024¹	50 521 438	50 521 438	50 521 438
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-478 200	-508 400	-509 400
<i>varav BP25</i>	<i>3 500</i>	<i>7 600</i>	<i>7 600</i>
– Åtgärder för att stärka samhällsvårdens innehåll	6 000	12 500	12 500
– Indragen eller vilande ersättning för häktade och dömda i utevaro	-2 500	-4 900	-4 900
Makroekonomisk utveckling	1 395 690	2 492 251	3 809 263
Volymer	-673 647	-173 357	-24 683
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	50 765 281	52 331 932	53 796 618

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Utgifterna inom föräldraförsäkringen påverkas framför allt av fem faktorer: antalet barn som föds, antalet barn i befolkningen i åldern 0–12 år, ersättningsnivåer, antalet använda dagar samt fördelningen av ersättningsdagarna mellan föräldrarna. Förändringar i födelsetalen påverkar redan på kort sikt användningen av såväl graviditetspenning och föräldrapenning som de tio dagarna i samband med ett barns födelse inom den tillfälliga föräldrapenningen. Under prognosperioden förväntas antalet födda barn att minska något, liksom antalet barn i åldrarna 0–12 år. Det har en sänkande effekt på utgifterna. Samtidigt förväntas prisbasbelopp och timersättning öka över tid, vilket innebär att medelersättningen höjs för förmånerna, vilket ökar utgifterna.

Tabell 3.14 Medelersättning för förmåner inom föräldraförsäkringen

Kronor

	2024	2025	2026	2027
Föräldrapenning, kvinnor	706	744	769	803
Föräldrapenning, män	860	891	914	947
Tillfällig föräldrapenning	1 123	1 179	1 223	1 269
Graviditetspenning	729	755	784	815

Anm. Ingen uppdelning på kön görs för prognosen för tillfällig föräldrapenning.

Källa: Försäkringskassan, anslagsuppföljning juli 2024 samt egna beräkningar.

För barn födda fr.o.m. 2014 har åldersgränserna i föräldrapenning ändrats, vilket har haft en sänkande effekt på utgifterna under de senaste åren. Under perioden 2023–2025 tillkommer åldersgrupper för vilka föräldrapenning kan tas ut, eftersom det för barn födda 2014 och framåt finns möjlighet att få föräldrapenning upp till barnet är 12 år eller den senare tidpunkt då barnet har avslutat det femte skolåret. Det förväntas

ha en höjande effekt på utgifterna. Under 2023 var antalet födda barn mycket lågt, vilket innebär minskade utgifter för föräldrapenningen. Under de inledande månaderna av 2024 har antalet födda barn fortsatt att minska. Antalet födda barn förväntas enligt SCB fortsätta minska under prognosperioden. Sammantaget prognosticeras antalet utbetalda dagar med föräldrapenning att ligga runt 45,3 miljoner dagar under perioden 2024–2027 (ca 14 miljoner dagar eller 31 procent förväntas betalas ut till män, 31 miljoner eller 69 procent till kvinnor). Inflationen påverkar prisbasbeloppet som bestämmer den högsta ersättningsnivån i föräldrapenningen. Höjt prisbasbelopp och ökande timlöner innebär att medelersättningen för föräldrapenning ökar.

Utgifterna för vård av sjukt barn utgör ca 90 procent av de totala utgifterna för tillfällig föräldrapenning. Nyttjandet av tillfällig föräldrapenning för vård av sjukt barn har under 2024 fortsatt att vara på den förhöjda nivån som uppstod under pandemin. Antalet ersättningstillfällen har ökat något, medan ersättningslängden har minskat jämfört med 2020 och 2021. Antalet utbetalda dagar för vård av sjukt barn förväntas minska något under perioden, men ligga kvar på en högre nivå än vad som var fallet innan pandemin. Till följd av färre födda barn beräknas antalet utbetalda dagar med tillfällig föräldrapenning minska från 8,6 miljoner dagar 2024 till 8 miljoner dagar 2027 (ingen fördelning på kön görs för prognosen av tillfällig föräldrapenning). Liksom för föräldrapenningen påverkar prisbasbeloppet och ökande timlöner ersättningsnivån för tillfällig föräldrapenning och medelersättningen ökar därför över tid. Utgifterna för tillfällig föräldrapenning förväntas därför öka under perioden.

Utgifterna för graviditetspenning förväntas minska svagt de kommande åren, som en följd av att färre barn förväntas födas. Det totala antalet utbetalda dagar med graviditetspenning beräknas minska från 731 000 dagar 2024 till 710 000 dagar 2027.

I budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 utg.omr. 12 avsnitt 3.14.2) aviserade regeringen en översyn av möjligheten att använda föräldrapenning på arbetsfri tid. I denna proposition lämnas förslag om en begränsning av möjligheten att använda lägstnivådagar och grundnivådagar på arbetsfri tid. Dessutom föreslås att möjligheten att använda lägstnivådagar och grundnivådagar och samtidigt förvärvsarbete ska begränsas. Som en följd av förslagen minskar utgifterna något från 2025 och framåt.

Anslaget beräknas minska med 2,5 miljoner kronor för 2025 och 4,9 miljoner kronor fr.o.m. 2026 till följd av förslag i promemorian Indragna eller minskade socialförsäkringsförmåner för den som undanhåller sig häktning eller verkställighet av frihetsberövande straff (S2024/01410) som föreslås träda i kraft 1 juli 2025 (se vidare utg.omr. 10 avsnitt 3.8).

Regeringen avser att vidta åtgärder för att stärka samhällsvården genom att genomföra förslag från betänkandet Barn och unga i samhällets vård (SOU 2023:66), vilket ökar utgifterna för anslaget (se vidare utg.omr. 9 avsnitt 6.5).

Tabell 3.15 Delposter 1:2 Föräldraförsäkring

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Föräldrapenning	35 764 559	37 417 566	38 454 085
Statlig ålderspensionsavgift föräldrapenning	3 552 209	3 389 810	3 612 731
Tillfällig föräldrapenning	9 757 471	9 938 617	10 126 456
Statlig ålderspensionsavgift tillfällig föräldrapenning	1 033 551	972 268	981 048
Graviditetspenning	564 898	571 925	578 684
Statlig ålderspensionsavgift graviditetspenning	92 593	41 746	43 614

Regeringen föreslår att 50 765 281 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Föräldraförsäkring* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 52 331 932 000 kronor respektive 53 796 618 000 kronor.

3.12.3 1:3 Underhållsstöd

Tabell 3.16 Anslagsutveckling 1:3 Underhållsstöd

Tusental kronor

2023	Utfall	2 702 790	Anslagssparande	195 048
2024	Anslag	2 798 382 ¹	Utgiftsprognos	2 700 538
2025	Förslag	2 753 953		
2026	Beräknat	2 804 598		
2027	Beräknat	2 888 906		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för underhållsstöd enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken. Betalningar från bidragsskyldiga föräldrar ska återföras till anslaget.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.17 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:3 Underhållsstöd

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024¹	2 798 382	2 798 382	2 798 382
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder		-20 000	-20 000
Makroekonomisk utveckling			
Volym	-44 429	26 216	110 524
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	2 753 953	2 804 598	2 888 906

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Genom underhållsstödet garanterar samhället att barn med särlevande föräldrar får ett visst underhåll även när den bidragsskyldiga föräldern inte betalar något underhåll eller betalar ett underhåll som är lägre än underhållsstödsbeloppet. Inom underhållsstödet finns det dels en bidragsmottagande förälder, eller en bidragsmottagande ungdom över 18 år om det är fråga om ett s.k. förlängt underhållsstöd, dels en bidragsskyldig förälder.

Utgiftsutvecklingen för underhållsstödet är beroende av exempelvis antalet separationer, antalet barn i åldern 0–18 år och löneutvecklingen. Utgiftsstyrande faktorer som staten kan påverka är bl.a. stödets nivå, procentsatserna som bestämmer den bidragsskyldiga föräldrarnas betalningsskyldighet samt storleken på grundavdraget för egna levnadskostnader som får göras innan betalningsskyldigheten beräknas.

Under prognosperioden förväntas antalet barn med underhållsstöd att fortsätta att minska svagt. Det totala antalet barn med underhållsstöd förväntas vara 164 000 år 2024 och därefter gradvis minska till 162 000 år 2027. Minskningen beror huvudsakligen på att fler föräldrar reglerar underhållet för barn direkt mellan sig, exempelvis

via växelvist boende. Det genomsnittliga utbetalningsbeloppet per barn och månad har historiskt ökat på grund av en ökande andel barn med fullt underhållsstöd och höjda ersättningsnivåer. Det genomsnittliga utbetalningsbeloppet förväntas fortsätta att öka svagt samtidigt som direkta inbetalningar från bidragsskyldiga beräknas att öka något. Sammantaget innebär det att utgifterna för underhållsstöd förväntas att öka under prognosperioden.

Regeringen föreslår att 2 753 953 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Underhållsstöd* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 2 804 598 000 kronor respektive 2 888 906 000 kronor.

3.12.4 1:4 Adoptionsbidrag

Tabell 3.18 Anslagsutveckling 1:4 Adoptionsbidrag

Tusental kronor

2023	Utfall	5 700	Anslagssparande	9 084
2024	Anslag	14 784 ¹	Utgiftsprognos	5 620
2025	Förslag	14 784		
2026	Beräknat	14 784		
2027	Beräknat	14 784		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bidrag till kostnader för internationella adoptioner enligt socialförsäkringsbalken. Bidrag lämnas för adoptioner som förmedlas av en sammanslutning som är auktoriserad enligt lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.19 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:4 Adoptionsbidrag

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024¹	14 784	14 784	14 784
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	14 784	14 784	14 784

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Utgifterna för anslaget är beroende av bidragets nivå och antalet barn som kommer till Sverige genom adoption som har förmedlats av auktoriserade adoptionsammanslutningar. Sett över en längre period har antalet adoptioner minskat och pandemin innebar en än längre nivå av ansökningar om adoptionsbidrag. Ansökningarna förväntas minska från 75 bidrag 2024 till 60 år 2027.

Regeringen föreslår att 14 784 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Adoptionsbidrag* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 14 784 000 kronor respektive 14 784 000 kronor.

3.12.5 1:5 Barnpension och efterlevandestöd

Tabell 3.20 Anslagsutveckling 1:5 Barnpension och efterlevandestöd

Tusental kronor

2023	Utfall	1 079 461	Anslagssparande	-10 452
2024	Anslag	1 097 900 ¹	Utgiftsprognos	1 100 000
2025	Förslag	1 123 300		
2026	Beräknat	1 135 800		
2027	Beräknat	1 147 600		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för barnpension och efterlevandestöd enligt socialförsäkringsbalken och lagen (2010:111) om införande av socialförsäkringsbalken.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.21 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:5 Barnpension och efterlevandestöd

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024¹	1 097 900	1 097 900	1 097 900
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	7 000	17 000	27 000
Makroekonomisk utveckling	33 800	62 900	96 200
Volymer	-15 400	-42 000	-73 500
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	1 123 300	1 135 800	1 147 600

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Barnpension är grundad på den avlidna föräldrarnas inkomst medan efterlevandestödet är ett grundskydd för barn som får låg eller ingen barnpension. Utgifterna för anslaget är beroende av antalet barn vars föräldrar avlider, inkomstnivån hos den avlidna föräldern samt antalet barn under 18 år som har invandrat till Sverige vars ena eller båda föräldrar har avlidit.

Antalet barnpensioner beräknas minska något under prognosperioden mot bakgrund av relativt låg dödlighet och invandring, från i genomsnitt 22 200 år 2024 till 21 600 år 2027. Även antalet mottagare av efterlevandestöd förväntas minska, från 11 800 i genomsnitt 2024 till 10 700 år 2027. En minskad invandring är en förklaring till färre ansökningar om efterlevandestöd. Samtidigt ökar medelbeloppet för efterlevandestöd som en följd av höjt prisbasbelopp. Sammantaget väntas utgifterna för anslaget öka något under prognosperioden.

Regeringen föreslår att 1 123 300 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Barnpension och efterlevandestöd* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 1 135 800 000 kronor respektive 1 147 600 000 kronor.

3.12.6 1:6 Omvårdnadsbidrag och vårdbidrag

Tabell 3.22 Anslagsutveckling 1:6 Omvårdnadsbidrag och vårdbidrag

Tusental kronor

2023	Utfall	4 648 175	Anslagssparande	-162 794
2024	Anslag	5 840 340 ¹	Utgiftsprognos	5 663 441
2025	Förslag	6 637 908²		
2026	Beräknat	7 091 778		
2027	Beräknat	7 396 026		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² 544 171 avser beräknad statlig ålderspensionsavgift för 2025 sedan hänsyn tagits till regleringsbeloppet för 2022 som uppgick till -72 766 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för:

- omvårdnadsbidrag och vårdbidrag enligt socialförsäkringsbalken.
- statlig ålderspensionsavgift för omvårdnadsbidrag och vårdbidrag enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.23 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:6 Omvårdnadsbidrag och vårdbidrag

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024¹	5 234 340	5 234 340	5 234 340
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Makroekonomisk utveckling	129 152	166 546	232 372
Volymer	1 274 416	1 690 892	1 929 314
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	6 637 908	7 091 778	7 396 026

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Utgifterna för anslaget styrs av antalet barn i åldersgruppen 0–19 år, andelen barn som det betalas vårdbidrag eller omvårdnadsbidrag för samt storleken på bidraget. Från och med den 1 januari 2019 har omvårdnadsbidrag ersatt den del av vårdbidraget som ger ersättning för barnets tillsyns- och vårdbehov. Det har skett en successiv överföring av utgifter mellan anslagsdelen vårdbidrag och anslagsdelen omvårdnadsbidrag och antalet mottagare av vårdbidrag är litet. Antalet mottagare av omvårdnadsbidrag förväntas öka över tid. Även prisbasbeloppet beräknas öka, vilket påverkar förmånsnivån. Utgifterna för anslaget förväntas därför sammantaget att öka under prognosperioden.

Regeringen föreslår att 6 637 908 000 kronor anvisas under anslaget 1:6 *Omvårdnadsbidrag och vårdbidrag* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 7 091 778 000 kronor respektive 7 396 026 000 kronor.

3.12.7 1:7 Pensionsrätt för barnår

Tabell 3.24 Anslagsutveckling 1:7 Pensionsrätt för barnår

Tusental kronor

2023	Utfall	9 063 100	Anslagssparande
2024	Anslag	8 971 900 ¹	Utgiftsprognos
2025	Förslag	7 747 900²	
2026	Beräknat	7 448 400	
2027	Beräknat	7 123 200	

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² 7 747 900 avser beräknad statlig ålderspensionsavgift för 2025 sedan hänsyn tagits till regleringsbeloppet för 2022 som uppgick till -351 138 tkr.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för statlig ålderspensionsavgift för pensionsrätt för barnår enligt lagen (1998:676) om statlig ålderspensionsavgift.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.25 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:7 Pensionsrätt för barnår

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024¹	8 971 900	8 971 900	8 971 900
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder			
Makroekonomisk utveckling	207 400	494 700	824 800
Volymer	-1 431 400	-2 018 200	-2 673 500
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	7 747 900	7 448 400	7 123 200

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Pensionsrätt för barnår kan tillgodoräknas föräldrar med barn i åldern 0–4 år och utgifterna påverkas därmed av hur många barn som föds. Pensionsgrundande belopp för barnår fastställs utifrån det för föräldern förmånligaste av tre olika beräkningsalternativ. Beloppen som beräknas i de olika beräkningsalternativen påverkas av timlöneutvecklingen, inkomstbasbeloppets utveckling och utvecklingen av den pensionsgrundande inkomsten.

Antalet barn i de yngre åldrarna förväntas minska de kommande åren, vilket innebär lägre utgifter. Samtidigt påverkar ökande timlöner och inkomstbasbelopp samt sysselsättningen utgifterna. Även regleringsbelopp som avser avvikelser mellan det preliminära belopp som har tagits ut och faktisk avgift påverkar utgifterna. Sammantaget väntas utgifterna för anslaget sjunka under prognosperioden.

Regeringen föreslår att 7 747 900 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Pensionsrätt för barnår* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 7 448 400 000 kronor respektive 7 123 200 000 kronor.

3.12.8 1:8 Bostadsbidrag

Tabell 3.26 Anslagsutveckling 1:8 Bostadsbidrag

Tusental kronor

2023	Utfall	4 255 207	Anslagssparande	1 029 426
2024	Anslag	5 007 164 ¹	Utgiftsprognos	4 384 890
2025	Förslag	3 440 176		
2026	Beräknat	3 232 324		
2027	Beräknat	3 253 270		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2024 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för bostadsbidrag enligt socialförsäkringsbalken.

Skälen för regeringens förslag

Tabell 3.27 Förändringar av anslagsnivån 2025–2027 för 1:8 Bostadsbidrag

Tusental kronor

	2025	2026	2027
Anvisat 2024¹	4 357 164	4 357 164	4 357 164
Beslutade, föreslagna och aviserade åtgärder	-417 900	-929 700	-629 500
<i>varav BP25</i>	<i>412 100</i>	<i>300</i>	<i>500</i>
– <i>Ta bort flyktingundantag i aktivitets- och sjukersättning</i>	<i>100</i>	<i>300</i>	<i>500</i>
– <i>Förlängning av höjt bostadsbidrag</i>	<i>412 000</i>		
Makroekonomisk utveckling	125 540	114 037	85 065
Volymer	-624 628	-309 177	-559 459
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt			
Förslag/beräknat anslag	3 440 176	3 232 324	3 253 270

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2023 (bet. 2023/24:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Bostadsbidraget för barnfamiljer består av ett bidrag till bostadskostnader, särskilda bidrag för hemmavarande barn och för barn som bor växelvis samt umgängesbidrag. Därutöver kan bostadsbidrag betalas ut till ungdomshushåll. Bostadsbidragets storlek bestäms av hushållets sammansättning, bostadskostnaden, bostadens storlek och den bidragsgrundande inkomsten. De särskilda bidragen och umgängesbidraget är konsumtionsstöd för barnfamiljer med låga inkomster. Utgifterna för bostadsbidraget styrs i huvudsak av utvecklingen på arbetsmarknaden och sysselsättningen. Det innebär att det framför allt är konjunkturutvecklingen som med viss eftersläpning påverkar utgifterna. Även demografiska förändringar påverkar utgifterna, t.ex. antalet födda barn.

Den största delen av bostadsbidraget betalas ut till barnfamiljer. Antalet hushåll med bostadsbidrag beräknas enligt Försäkringskassan vara ca 121 000 i genomsnitt under 2024, fördelat på ca 104 000 barnhushåll och ca 18 000 ungdomshushåll. Antalet barnhushåll med bostadsbidrag förväntas minska de kommande åren, till ca 90 000 år 2027. Antalet ungdomshushåll förväntas minska till ca 14 000. Medelersättningen för barnhushåll och ungdomshushåll förväntas öka något under perioden 2025–2027. Utgifterna för bostadsbidrag beräknas efter 2025 vara relativt stabila. Det finns dock en osäkerhetsfaktor som är relaterad till det makroekonomiska läget.

Regeringen föreslår att det tillfälliga tilläggsbidraget för barnfamiljer med bostadsbidrag ska förlängas och betalas ut under perioden januari t.o.m. juni 2025. Med anledning av förslaget ökar utgifterna med 412 miljoner kronor 2025.

Regeringen föreslår i denna proposition att regeln om tillgodoräknande av hemlandstid för sjukersättning och aktivitetsersättning i form av garantiersättning ska tas bort. Med anledning av förslaget minskar utgifterna för bostadsbidrag från 2025 (se vidare utg.omr. 10 avsnitt 3.11).

Regeringen föreslår att 3 440 176 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Bostadsbidrag* för 2025. För 2026 och 2027 beräknas anslaget till 3 232 324 000 kronor respektive 3 253 270 000 kronor.

Bilaga 1

Förslag om ett mer enhetligt regelverk för föräldrapenningen

Innehållsförteckning

1. Sammanfattning av promemorian Ett mer enhetligt regelverk för föräldraförsäkringen.....	2
2. Promemorians lagförslag.....	3
3. Förteckning över remissinstanserna.....	4

1 Sammanfattning av promemorian Ett mer enhetligt regelverk för föräldraförsäkringen

I budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 utg.omr. 12 avsnitt 3.14.2) aviserade regeringen en översyn av möjligheten att använda lägstanivådagrar på arbetsfri tid.

I promemorian, som tagits fram inom Socialdepartementet, föreslås en begränsning av möjligheten att använda lägstanivådagrar. Även möjligheten att använda grundnivådagrar på arbetsfri tid föreslås begränsas. Dessutom föreslås att möjligheten att använda lägstanivådagrar och grundnivådagrar och samtidigt förvärvsarbete begränsas.

Genom förslagen knyts användandet av föräldrapenning starkare till ett inkomstbortfall och till att föräldern vårdar barn. Förslagen innebär att samtliga ersättningsnivåer i föräldrapenningen behandlas lika i förhållande till arbetsfri tid och omfattning av förvärvsarbete.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 april 2025.

2 Promemorians lagförslag

Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att 12 kap. 9 och 11 §§ socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 kap.

9 §

Föräldrapenning lämnas enligt följande förmånsnivåer:

1. Hel föräldrapenning lämnas för dag när föräldern inte förvärvsarbetar.
2. Tre fjärdedels föräldrapenning lämnas när föräldern förvärvsarbetar högst en fjärdedel av normal arbetstid.
3. Halv föräldrapenning lämnas när föräldern förvärvsarbetar högst hälften av normal arbetstid.
4. En fjärdedels föräldrapenning lämnas när föräldern förvärvsarbetar högst tre fjärdedelar av normal arbetstid.
5. En åttondels föräldrapenning lämnas när föräldern förvärvsarbetar högst sju åttondelar av normal arbetstid.

Föräldrapenning får dock lämnas som hel, tre fjärdedels, halv, en fjärdedels eller en åttondels föräldrapenning på grundnivå enligt 23 § eller på lägstannivå enligt 24 § när föräldern arbetar högst sju åttondelar av normal arbetstid.

11 §

Föräldrapenning på sjukpenningnivå enligt 21 och 22 §§ lämnas för tid som normalt är arbetsfri för föräldern endast om han eller hon i direkt anslutning till den arbetsfria tiden får föräldrapenning på motsvarande eller högre förmånsnivå. Detta gäller dock endast för perioder av arbetsfri tid om högst fyra dagar.

Föräldrapenning lämnas för tid som normalt är arbetsfri för föräldern endast om han eller hon i direkt anslutning till den arbetsfria tiden får föräldrapenning på motsvarande eller högre förmånsnivå och ersättningsnivå. Detta gäller dock endast för perioder av arbetsfri tid om högst fyra dagar.

1. Denna lag träder i kraft den 1 april 2025.
2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för föräldrapenning som avser tid före ikraftträdandet.

3 Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttranden kommit in från Arbetsgivarverket, Försäkringskassan, Förvaltningsrätten i Karlstad, Jämställdhetsmyndigheten, Landsorganisationen i Sverige (LO), Regelrådet, Saco, Svenskt Näringsliv, Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) och Tjänstemännens centralorganisation (TCO).

Barnombudsmannen, Företagarförbundet, Företagarna, Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU) och Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) har inte svarat.

Bilaga 2

Förslag om förlängning och nedtrappning av det tillfälliga tilläggsbidraget till barnfamiljer inom bostadsbidraget

Innehållsförteckning

1. Sammanfattning av promemorian Förlängning och nedtrappning av det tillfälliga tilläggsbidraget till barnfamiljer inom bostadsbidraget.....2
2. Promemorians lagförslag.....3
3. Förteckning över remissinstanserna.....5

1 Sammanfattning av promemorian Förlängning och nedtrappning av det tillfälliga tilläggsbidraget till barnfamiljer inom bostadsbidraget

Den stigande allmänna prisnivån har gjort att många hushåll har fått kraftigt ökade levnadsomkostnader. Inflationen har dock minskat och beräknas vara på en fortsatt låg nivå. Återhämtningen av den svenska ekonomin förväntas fortsätta under 2025. Det innebär att det svåra ekonomiska läget har mildrats och att utsikten för hushållen framöver ser ljusare ut.

Ett tillfälligt tilläggsbidrag lämnas till barnfamiljer med bostadsbidrag t.o.m. den 31 december 2024. Tilläggsbidraget lämnas månadsvis med ett belopp om 40 procent av det preliminära bostadsbidraget, dvs. som mest 2 100 kronor per månad. Tilläggsbidraget är ett stöd av extraordinär karaktär som lämnas under en begränsad tidsperiod. Bidraget ingår inte i den slutliga avstämningen av bostadsbidraget som görs efter det att beslut om slutlig skatt har meddelats för kalenderåret.

I promemorian föreslås en förlängning av tilläggsbidraget t.o.m. den 30 juni 2025. Tilläggsbidraget föreslås förlängas på en nivå om 25 procent av det preliminära bostadsbidraget, dvs. tilläggsbidragets maximala belopp blir 1 325 kronor per månad. Det innebär att tilläggsbidraget kommer att trappas ned och lämnas på samma nivå som gällde under delar av 2020 och 2021 samt under perioden 1 juli 2022–30 juni 2023.

2 Promemorians lagförslag

Förslag till lag om ändring i lagen (2024:471) om ändring i lagen (2023:907) om ändring i lagen (2023:440) om ändring i lagen (2022:1857) om ändring i lagen (2022:1042) om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att punkt 1 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till lagen (2024:471) om ändring i lagen (2023:907) om ändring i lagen (2023:440) om ändring i lagen (2022:1857) om ändring i lagen (2022:1042) om ändring i socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

1. Denna lag träder i kraft den 1 *januari* 2025.

Föreslagen lydelse

1. Denna lag träder i kraft den 1 *juli* 2025.

Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att 97 kap. 23 a § socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

97 kap.

23 a §¹

Bostadsbidrag lämnas månadsvis som tilläggsbidrag till barnfamiljer med ett belopp som motsvarar 40 procent av det preliminära bostadsbidrag som lämnas enligt 95 kap. 2 § första stycket 1–4 för samma månad.

Bostadsbidrag lämnas månadsvis som tilläggsbidrag till barnfamiljer med ett belopp som motsvarar 25 procent av det preliminära bostadsbidrag som lämnas enligt 95 kap. 2 § första stycket 1–4 för samma månad.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025.
 2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för bostadsbidrag som avser tid före ikraftträdandet.

¹ Senaste lydelse 2023:441.

3 Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttranden kommit in från Försäkringskassan, Hyresgästföreningen, Inspektionen för socialförsäkringen (ISF), Konjunkturinstitutet, Kronofogdemyndigheten, Landsorganisationen i Sverige (LO), Pensionsmyndigheten, Socialstyrelsen, Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) och Sveriges Makalösa Föräldrar. Därtill har Sveriges Stadsmissioner lämnat in ett yttrande.

Boverket, Domstolsverket och Rädda Barnen har inte svarat.